

TÜSİAD

**1977
Yılıının
İkinci Yarısı**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1977 YILININ İKİNCİ YARISI

(Yayın No: TÜSİAD-T/77.7.48)

İSTANBUL

TEMMUZ 1977

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

1977 YILININ İKİNCİ YARISI

Döviz Darboğazı	1
Türkiye Ekonomisi Bu Noktaya Nasıl Geldi	3
Dağboğazdan Çıkma Olanakları	4
Döviz Rezervleri	6
D Ç M (Dövizle Çevrilebilir Mevduat)	7
Dış Borçlar	9
Dış Ticaret	10
Merkez Bankası Kredileri	14
Emisyon	19
Para Arzı	20
Mevduat	21
Banka Kredileri	22
Sermaye Piyasası	23
Fiyatlar	25
Tarımsal Üretim	30
Sınai Üretim	32
Yatırımlar	33
Milli Gelir	34
1978 Yılıının Sonlarına Kadar Türk Ekonomisi	36
Politika Uygulamalarında Sorunlar	38
Ekonomi İçin Bazı Göstergeler	41
Açıklama	43

Döviz Darboğazı

1977 yılının ikinci yarısında Türk ekonomisinin temel sorunu döviz darboğazıdır. "Döviz" konusu son 25 yıl Türkiye'nin en önemli sorunlarının başında yer alagelmıştır. Ancak ekonominin büyümesine ve entegrasyonuna bağlı olarak, önemi nicelik ve nitelik yönünden büyüyen sorunun, 1977 yılının ikinci yarısında tüm ekonominin duraklamasına sebep olması tehlikesi ortaya çıkmıştır.

1977 yılı için Türkiye'nin döviz kaynakları, harcama gerekleri ve döviz açığı aşağıdaki tabloda 3 değişik alternatifte göre açıklanmıştır:

	Alternatifler (Milyon \$)		
	(1) İyimser	(2) Orta	(3) Gerçekçi
<u>Kaynaklar</u>			
1.İhracat	2.000	1.800	1.800
2.İşçi Döviz	1.200	1.000	900
3.Proje Kredileri	500	500	400
4.IMF Kaynağı	100	50	-
5.Döviz Rezervi Kullanımları	400	400	500
6.Bedelsiz İthalat	200	200	200
7.Toplam Kaynaklar	4.400	3.950	3.800
<u>Harcamalar</u>			
8.Kâr Transferleri	50	50	50
9.Borç Taksitleri (DÇM Dahil)	250	250	250
10.Faiz Ödemeleri	250	250	250
11.İthalat	5.500	5.500	5.500
12.Toplam Harcamalar	6.050	6.050	050
<u>Açık</u>			
13. (12-7) Açığı	1.650	2.100	2.250
<u>Kapama Olanakları</u>			
14.Net DÇM Girişi	600	500	400
15.Kabul Kredisi	150	150	150
16.Mal Mukabili İthalat	300	200	150
17.Toplam Ek Kaynak	1.050	850	700
18. (13-17) Finansman Açığı	600	1.250	1.550

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Üç değişik alternatifte 1977 yılı için döviz açığının

600
1.250
1.550 milyon dolar olduğu yukarıdaki tabloda görülmekte-

dir.

Bu açıkların 1977 yılı sonuna kadar bulunacak kaynaklardan kapatılması zorunluluğu mevcuttur.

Sorun sadece 1977 yılını kurtarmak noktasında düğümlenmemektedir. Önemli olan 1978 yılına da ekonominin işler halde girişini sağlamaktır.

Bunun için ise 1977 yılı sonunda ve 1978 yılı başında (mal mukabili ithalat-kabul kredileri ve DÇM taahhütlerinin yenilenmesine imkan verecek ölçüde) ek bir kaynak gereği ortaya çıkacaktır.

Bu ek kaynak gereğinin asgari sınırları şöyledir:

- Mal mukabili krediler için	300 milyon dolar
- Kabul kredileri için	150 milyon dolar
- DÇM taahhütleri için	<u>200 milyon dolar</u>
T o p l a m	650 milyon dolar

Ekonominin yapısı bundan sonraki dönemde harcamalarda büyük kısıntılar sağlanmasına imkan vermeyecek niteliktedir.

Ekonomide gerçekleştirilen ithalat	2.500 milyon dolar
Bekleyen transferler	1.600 milyon dolar
Yılın kalan aylarında zorunlu ithalat:	
Petrol	700 milyon dolar
Gübre-ilaç-kimya	200 milyon dolar
Makine-demir-çelik	200 milyon dolar

olmak üzere asgari ithalat gereği toplamı 5.200 milyon dolardır.

Unutmamak gerekir ki 5.2 milyar dolarlık bir ithalat, belli kalemlerde ithalatı yıl sonuna kadar durdurmak pahasına gerçekleştirebilecek bir hedeftir.

Daha başka bir ifade ile 5.2 milyar liralık bir ithalat harcaması asgari, 5.5 milyar dolarlık bir ithalat harcaması zorunlu rakamı ifade etmektedir.

Buna karşı normal kaynaklarda iyimser bir gelişme olanağı görülmektedir.

Bu durumda 1977 yılının kalan aylarında temel sorun:

1978 Ocak başına kadar 1 ile 1.5 milyar dolarlık
1978 Ocak başında ise 500 ile 600 milyon dolarlık

ek kaynakları sağlayabilecek çalışmaları tamamlamaktır.

Türkiye'nin 1977 yılının ortalarında karşılaştığı döviz sorununun daha öncekilerden farklılığı, (kaynakların tamamen kuruması) nedeniyle (kasa kolaylığının) ortadan kalkması ve sonuç olarak tüm (dövizle ödeme olanaklarının) durmasıdır. Bu tip bir yapıda:

- Alınacak iç tedbirlerle (örneğin harcama kalemlerinde kısıntı yapılarak, gelirleri arttırarak) kısa sürede (ekonominin işlerliğini) sağlama olanağı bulunmamaktadır. Çünkü (döviz kasası) işlemez hale gelmiştir
- Kaynağın yıl sonuna yakın tarihlerde toplu olarak bulunma imkanı (ekonomiye işlerlik) sağlayamaz. Çünkü sorun (kısa sürede kasaya döviz akımının) sağlanarak döviz kasasının ve dolayısıyla ekonominin işlerliğinin teminidir.

Türkiye Ekonomisi Bu Noktaya Nasıl Geldi?

Türk ekonomisinde 1977 yılında ortaya çıkan darboğaz yukarıda da değinildiği gibi genel çizgileriyle 25 yıldır çarpık gelişen bir ekonomik yapının ürünüdür.

Fakat

- İthalat/ihracat kompozisyonunda, işçi gelirleri girişinde,
- Sanayinin yapısında
- Yatırım malları için ithal gereklerinde

çok çarpıcı değişiklikler olmadığı halde acaba sorun Türk ekonomisini durduracak ölçüye birden nasıl erişmiştir?

Çıkış yolunu ararken sorunun ekonomik, politik ve idari nedenlerinin açıklıkla ortaya konulmasında yarar vardır:

- Ekonomik nedenler:

Yanlış iç ekonomik politika uygulamalarıyla iç tasarruflar devamlı bir düşme göstermiştir. Yanlış fiat politikası (faiz fiatı-döviz fiatı-temel mal ve hizmetlerin fiatı) ekonomide her yıl giderek artan dış kaynak kullanımına neden olmuştur. Sorumlu Hükümetlerin bu gelişmeyi düzenleyici hiç bir girişimde bulunmamaları, tersine teşvik etmeleri, Türkiye'ye kredi veren kuruluşların Türkiye'nin ödeme gücünden endişe duymalarına yol açmıştır.

DÇM (Dövizle Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesaplarına Dayalı Kredi) uygulamasının gelişmesi, 3 aya kadar inen kısa vadeli borçlanmaların artması, ciddi kredi kuruluşlarının Türkiye'ye karşı

çekingen davranmaları sonucunu vermiştir.

- Politik Nedenler:

Özellikle "Kıbrıs" sorununa bağlı olarak Türkiye'nin dış ilişkilerinin giderek zayıflaması, önce "askeri yardım konusunda" açık olarak başlatılan ambargonun giderek "ekonomik ilişkilerde gizli bir baskı unsuru niteliğini" alması Türkiye'nin uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini olumsuz etkilemeye başlamıştır.

1977 yılının ilk üç aylık döneminde Türkiye'de erken seçime gidilmesi konusundaki tartışmaların ortaya çıktığı bir dönemde, dış ticari kredi kuruluşları, ortak bir karar ile (seçim sonunda oluşacak iktidarın ekonomik politikaları açıklığa kavuşuncaya kadar) yeni kredi olanakları tanımama konusunda ortak bir uygulamaya girmişlerdir.

- İdari Nedenler:

Kısa süreli, istikrarsız ve kendi içinde tutarsız politika uygulamalarına neden olan Hükümet biçimleri, uzun süreli ve dengeli bir dış kaynak politikası yönetimine imkan vermemiştir.

İki önemli kuruluşun, Merkez Bankası ve Hazine Genel Sekreterliğinin, dış ilişkilerin sürdürülmesindeki ve borç yönetimindeki hatalı karar ve uygulamaları, Türkiye'nin dış kaynaklardan kolaylık sağlama olanaklarını ortadan kaldırmıştır.

Dar Boğazdan Çıkma Olanakları

Türkiye'nin karşılaştığı döviz darboğazından çıkış şansı:

- Ekonominin önemli sapmalarını tashihe yönelik kısa-orta ve uzun vadeli radikal bir programın hazırlanması ve uygulanması konusunda ortaya konulacak ciddi çalışmalara,
- Bu çalışmalara dayalı olarak dış ilişkilerin geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır.^{1/}

^{1/} Dış ilişkilerin geliştirilmesi deyimi, muhakkak ki "Kıbrıs" konusunu da içermektedir. Fakat unutmamak gerekir ki Türkiye'nin Kıbrıs konusunda vereceği ödün ne kadar büyük olursa olsun tek başına ekonomiyi darboğazdan çıkaracak tek etken olarak kabul edilemez. Başka bir ifade ile Kıbrıs sorununun as-kıda kalması Türkiye'ye uygulanan ekonomik ambargonun bir nedeni olabilir. Fakat bu ambargonun kalkması, Türkiye'nin döviz darboğazından çıkmasını tek başına sağlayamaz.

Ekonominin önemli sapmalarını tashihe yönelik kısa vadeli tedbirler paketinin asgari şu konuları kapsaması beklenir:

- İç tasarrufları arttırmaya yönelik politikalar
- Enflasyonu önlemeye yönelik politikalar
- Ödemeler dengesi açığının büyümesini önlemeye yönelik politikalar.^{1/}

Bu politikalar kaba çizgileriyle:

- Para arzını sınırlayıcı bir uygulamayı;
- Fiyatlarda yeni bir denge düzeyine ulaşılması amacıyla
 - . Para fiyatı olan faizin,
 - . Döviz fiyatı olan kur'un,
 - . Ve temel mal ve hizmet fiyatlarının gerçek ekonomik ölçülerle tesbitini;
- Ödemeler dengesi açığının azaltılmasını hedef alan tedbirleri içermek durumundadır.

Bu konuda Türkiye tarafından ortaya konulacak radikal tedbir paketinin uluslararası kuruluşlarca tasvip görmesi, (veya Türkiye'nin bu konuda hareketsiz kalması halinde) uluslararası kuruluşların hazırlayıp ortaya koyacakları paketin Türkiye tarafından benimsenmesi halinde Türkiye'nin uluslararası kredi piyasalarıyla normal ilişkilerine tekrar başlayabilmesi mümkün olacaktır.

Bu tip bir kısa vadeli uygulama programı sonucu:

- IMF'nin "kredi itibarını" onaylaması halinde Türkiye'nin IMF'den iki yıl içinde sağlayabileceği imkanlar 200 milyon dolar dolayındadır.
- Ancak istikrar tedbirleri paketinin IMF tarafından benimsenmesi ve "kredi itibarının" onaylanması halinde Türkiye'nin diğer uluslararası kuruluşlar ve ticaret bankalarıyla kredi ilişkilerinin

^{1/} IMF (Uluslararası Para Fonu) nun İngiltere ekonomisinin stabilizasyonu için benimsediği program 8 noktayı içermektedir:

- 1) 1976-1977'de 2 milyar lira olan ödemeler dengesi açığının 1977-1978'de 1 milyar liraya düşürülmesi.
- 2) 1976-1977'de 11.2 milyar lira olan kamu borçlanmasının 1977-1978'de 8.7 milyar liraya düşürülmesi.
- 3) Para arzını sınırlamak amacıyla 1977 Nisan'ında 9 milyar lira olan kredi hacmini 1978 Nisan'ında 7.7 milyar liraya düşürülmesi ve toplam para arzının % 9-13 ile sınırlı tutulması.
- 4) İngiltere'nin borçlarının azaltılarak rezervlerinin kuvvetlendirilmesi.
- 5) İngiliz lirasının değerinin sabit tutulmasına yönelik bir kur politikası uygulanması
- 6) Kalkınma hızı için öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi
- 7) Fiyat artışlarının sınırlandırılması.
- 8) % 5.6 oranındaki işsizliğin makul ölçülere gelecek şekilde azaltılması

tekrar kurulması mümkün olabilecektir.

Türk Hükümetinin ciddi bir tedbir paketini Ağustos ayı sonuna kadar hazırlayabileceği varsayılsa bile, yukarıda sayılan IMF müzakerelerinin çok kısa sürede tamamlanıp sonuç vermesi imkansızdır.

Bu ise normal koşullarda Türk ekonomisinin en iyimser tahmin ile Kasım veya Aralık ayına kadar duraklaması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Döviz Rezervleri

Haziran sonu itibariyle elde edilebilen bilgilere göre Türkiye'nin rezerv durumu şöyledir:

HAZİRAN 1977 REZERV DURUMU

(Milyon Dolar)

1. IMF tarifine göre rezerv hesabı

Varlıklar		836
Altın Mevcudu	148	
Döviz Alacağı	688	
Borçlar		
Döviz Borcu	165	
Resmi Rezerv Mevcudu		671

2. Taahhütlere göre Rezerv Hesabı

DÇM Hesapları	2.100	
Bekleyen Transferler	1.520	
Banker Kredileri	650	
Uluslararası Kurum Kre.	140	
Dış Muhabirlere Borçlar	40	
Toplam Taahhüt		-4.450
Resmi Rezervler		671
Dışardaki Mevcutlar		123
Net Durum		-3.656

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Türkiye'nin IMF tarifine uygun rezervleri son iki yılda aylar itibariyle şöyle bir değişim göstermiştir:

	(Milyon \$)	
	1 9 7 6	1 9 7 7
Ocak	1.170.6	933.1
Şubat	1.114.6	970.6
Mart	1.118.3	641.9
Nisan	1.061.8	657.2
Mayıs	1.031.7	676.2
Haziran	964.3	670.6
Temmuz	826.1	
Ağustos	1.146.8	
Eylül	1.052.1	
Ekim	880.7	
Kasım	746.0	
Aralık	1.076.7	

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

DÇM (Döviz Çevrilebilir Mevduat)

1977 yılının ilk yarısı sonunda DÇM bakiyesi 2 milyar 100 milyon dolardır. 1977 yılının ilk aylarının olumsuz koşullarına rağmen DÇM hesaplarında brüt 460 milyon, net 334 milyon dolar döviz girişi dikkati çekmektedir.

DÇM'lerin 15 Haziran 1977 tarihi itibariyle para birimlerine göre dağılımı konusunda elde edilebilen bilgiler şöyledir:

	Milyon Birim	Milyon Dolar	% Dağılım
Dolar	156.0	156.0	7.8
Avusturya Şilini	81.0	4.7	0.2
Belçika Frangı	62.0	1.7	0.1
Danimarka Kronu	3.0	0.4	-
D.Mark	2.018.0	841.3	42.1
Fransız Frangı	18.0	3.7	0.2
Hollanda Florini	57.0	22.7	1.2
İsveç Kronu	2.0	0.5	-
İsviçre Frangı	2.488.0	966.6	48.3
Liret	119.0	0.2	-
Sterlin	1.0	1.7	0.1
Toplam	-	2.000.5	100.0

Kaynak: TÜSİAD Araştırma grubu

D.Ç.M HESAPLARI

	(Milyon ₺)		
	Girişler	Çıkışlar	Fark
1967	9	1	7
1968	39	7	31
1969	77	23	54
1970	127	54	72
1971	217	85	131
1972	600	134	465
1973	630	481	148
1974	670	602	68
1975	1.029	117.5	911.5
1976	1.296.5	558.3	738.2
1976 sonu bakiye			1.771
1976 Ocak	75	6	68
Şubat	145	13	131
Mart	218	30	188
Nisan	285	31	253
Mayıs	340	50	290
Haziran	458	118	339
1977 Ocak	74	55	19
Şubat	180	47	133
Mart	168	36	132
Nisan	101	22	79
Mayıs	65	47	18
Haziran	52	98	- 47
1977 Haziran Sonu Bakiyesi			2.105

Kaynak : TÜSİAD Araştırma Grubu

Dış Borçlar

Türkiyenin toplam dış borçları hakkında yetkili kuruluşlar toplu bilgi yayınlamadığı için son zamanlarda değişik tahminler yapılmaktadır.

Mevcut verilere göre, 1977 Yılı Haziran ayı sonu itibariyle Türkiye'nin döviz ile ödenecek toplam borçları, yuvarlatılmış rakamlarla şöyledir:

(Milyon Dolar Olarak)

Konsolide Bütçe Borcu	3.375
İktisadi Devlet Teşekkülleri	1.225
Özel Kesimin Kullandığı Krediler	475
Özel Dış Krediler	225
Kredili İthalat	200
Banker Kredileri	650
DÇM	2.100
Toplam	8.250

Döviz ile ödenecek borçlar dışında, Türkiye'nin özellikle konvertibl para birimine sahip olmayan Doğu Bloku ülkeleriyle ilişkilerinden doğan , değişik ödeme şartlarına bağlanmış, dış borçları vardır. Örneğin, İskenderun Demir-Çelik, Seydişehir Alüminyum Projeleri, Polonya ve Romanya'dan yapılan bazı ithalat bu tip kredilerle gerçekleştirilmiştir.

Türk Lirası ile hesaplanan bu tip borçlar toplamının yaklaşık 3 Milyar Dolar karşılığına ulaştığı tahmin edilmektedir.

MALİYE BAKANLIĞI AÇIKLAMALARINA GÖRE DÖVİZLE ÖDENECEK DİŞ BORÇLAR

	(Milyon Dolar)		
	Kullanılan Krediler		Artış
	Aralık 1975	Aralık 1976	
A.Borçlulara Göre Toplam	3012	3822	810
Devlet Bütçesinden Ödenecekler	2542	2847	305
Bütçe Dışı Kamu Kesimi Borcu	186	580	394
Özel Kesim Borçları	279	390	111
Konsolide Ticari Borçlar	5	5	-
(1959 Paris Anlaşmasına Göre)			
B.Alacaklılara Göre Toplam	3012	3822	810
Uluslararası Kurumlar	734	1107	373
Yabancı Devlet ve Kamu Kesimi	2175	2216	41
Yabancı Özel Kurum ve Kişiler	98	166	68
Konsolide Ticari Borçlar	5	5	-

Kaynak : Maliye Bakanlığı Aylık Ekonomik Göstergeler

Dış Ticaret

1977 yılının ilk beş ayında dış ekonomik ilişkiler şöyle gelişmiştir:

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER
(Ocak-Mayıs)

(Bin Dolar)

	1 9 7 5	1 9 7 6	1 9 7 7
Dış Ticaret			
a. İthalat	1.887.518	1.957.615	2.381.415
1.Esas İthalat	1.852.547	1.902.228	2.333.483
2.Bedelsiz İthalat	34.971	55.387	47.932
b. İhracat	533.480	1.050.053	758.370
1.Tarım-Hayvancılık	308.920	760.292	411.581
2.Madencilik	35.536	36.714	47.586
3.Sanayi	189.024	253.047	299.203
c. Dış Ticaret Açığı	1.354.038	907.562	1.623.045
İşçi Hareketleri			
1. İşçi Gelirleri	435.3	312.1	359.7
2. Yurt dışına Gidenler (kişi)	1.648	2.969	6.897

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERDE BEŞ AYLIK FARKLAR
(Ocak - Mayıs)

(Bin Dolar)

	1 9 7 5	1 9 7 6	1 9 7 7
Dış Ticaret			
a. İthalat	518.711	70.097	423.800
1. Esas İthalat	507.584	49.681	431.255
2. Bedelsiz İthalat	11.127	20.416	- 7.455
b. İhracat	- 249.391	516.573	- 291.683
1. Tarım-Hayvancılık	- 176.247	451.372	- 348.711
2. Madencilik	12.222	1.178	10.872
3. Sanayi	85.366	64.023	45.641
c. Dış Ticaret Açığı	+ 768.102	-446.476	+ 715.483
İşçi Hareketleri			
1. İşçi Gelirleri	- 23.3	-123.1	+ 47.6
2. Yurt Dışına Giden(kişi)	- 10.507	+1.321	+3.928

İthalattaki artışın özellikle (gübre, demir-çelik ve taşıt araçları parçaları) ithalatındaki artışa dayandığı görülmektedir.

OCAK-MAYIS DÖNEMİNDE
İTHALATTA GÖRÜLEN BAŞLICA GELİŞMELER

	1977 / 1976	
	%	Milyon \$
Ham Petrol	+ 8.4	32.4
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	- 80.3	-29.6
Soyayağı	- 70.9	-16.9
Gübreler	+572.3	71.2
İç ve Dış Lastikler	+230.8	19.7
Demir-Çelik	+ 32.3	60.8
Taşıt Araçları Sanayii	+ 29.3	55.6

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Ocak-Mayıs döneminde geçen yılın aynı dönemine kıyasla daha düşük miktarda ham petrol ithal edilmiştir. Fakat petrol birim ithal fiyatlarında %13 dolayında ortaya çıkan artışa dayalı olarak ithalat giderinde artış görülmektedir.

İhracatta geçen yıla göre ortaya çıkan gerilemenin özellikle pamuk ve tütün ihracının geçen yıla göre düşük miktarlarda gerçekleştirilmesinin sonucu olduğu görülmektedir.

Buna karşın olumlu bir gelişme gıda sanayii ürünleri ihracında sağlanan artıştır.

OCAK-MAYIS DÖNEMİNDE
ÖNEMLİ İHRAÇ ÜRÜNLERİNDE FARKLILAŞMALAR

	1976/1975	1977/1976	1977/1976
	%	%	Milyon \$
Tütün	65.7	- 58.4	- 124.0
Pamuk	471.0	- 71.8	- 225.0
Kuru Üzüm	48.7	19.7	+ 3.7
Fındık	51.7	17.2	+ 14.0
Limon	49.3	- 54.8	- 8.2
Gıda Sanayii	- 22.3	164.4	+ 39.0

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Mayıs ayı sonu itibariyle ihracat ve işçi dövizli gelirlerinin ithalatı karşılama oranları şöyledir:

	Dış Ticaret Açık (000 ₺)	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	İhracat ve İşçi Dövizli / İthalat
1975	-1.354.038	28	51.8
1976	- 907.557	54	69.5
1977	-1.623.045	32	47.0

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Dış ticaretimizin bölgeler itibariyle dağılımında 1977 yılında önemli değişiklikler olmadığı görülmektedir:

ÜLKELER İTİBARIYLA
İTHALAT VE İHRACAT
(Ocak-Mart)

(Milyon ₺)

	İ T H A L A T				İ H R A C A T			
	1976	%	1977	%	1976	%	1977	%
- OECD	888	71.2	1.041	74.1	591	75.7	359	72.9
AET (9)	593	47.5	644	45.8	303	38.7	250	32.0
AET (6)	502	40.2	540	38.4	254	32.5	211	42.8
. Batı Almanya	240	19.2	261	18.6	123	15.7	96	19.5
. Belçika-Lük.	28	2.2	42	3.0	33	4.2	17	3.4
. Fransa	80	6.4	77	5.5	38	4.8	20	4.1
. Hollanda	41	3.4	42	3.0	18	2.3	15	3.0
. İtalya	112	8.9	118	8.4	42	5.4	63	12.8
AET (3)	91	7.3	104	7.4	49	6.3	39	7.9
. Danimarka	4	0.3	4	0.3	4	0.5	4	0.8
. İngiltere	87	6.9	100	7.1	45	5.7	34	6.9
. İrlanda	-	-	-	-	-	-	-	-
A.B.D.	135	10.8	110	7.8	138	17.6	35	7.1
JAPONYA	34	2.7	88	6.3	23	2.9	16	3.3
- Diğer OECD	126	10.1	199	14.2	127	16.3	58	11.8
- S.S.C.B.	10	0.1	15	1.1	27	3.4	19	3.8
- Serbest Dövizli	313	25.1	313	22.3	95	12.2	84	17.1
- Diğer Ülkeler	35	2.8	33	2.3	68	8.7	30	6.1
Toplam	1.247	100.0	1.405	100.0	781	100.0	492	100.0

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Ocak-Mayıs döneminde geçen yıla göre % 21.6 oranından daha fazla yapılan ithalatın kaynaklara göre dağılımında dikkati çeken liberasyondaki artışa karşı anlaşmalı ülkelerden yapılan ithalatın gerilemesi ve proje kredileri kullanımındaki önemli düşümedir:

OCAK-MAYIS İTHALATININ
KAYNAKLARA GÖRE DAĞILIMI

	(Bin dolar)		
	1 9 7 6	1 9 7 7	% Değişim
Liberasyon	1.207.885	1.650.936	36.6
Tahsisli ithal malları	463.172	545.411	17.7
Anlaşmalı ülkeler	40.390	23.195	-45.3
Program ithalatı	1.711.447	2.219.542	29.7
Nato-Enfrastrüktür	9.286	18.460	98.8
Özel yabancı sermaye	19.224	12.317	-36.0
Proje kredileri	162.085	69.655	-57.0
Bedelsiz ithalat	55.387	47.932	-13.5
a.Bedelsiz	(47.154)	(45.560)	- 3.4
b.Bağış	(8.233)	(2.372)	-71.2
Diğerleri	181	13.509	74.6
T o p l a m	1.957.615	2.381.415	+21.6

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

İTHALATIN KULLANILIŞ
YERLERİNE GÖRE DAĞILIMI

	(000 ₺)		
	Ocak-Mart		%
	1 9 7 6	1 9 7 7	Artış
<u>Yatırım Maddeleri</u>	603.348	712.574	18.1
İnşaat Malzemesi	89.956	48.781	-45.8
Makine ve Teçhizat	513.392	663.793	29.3
<u>Tüketim Maddeleri</u>	37.568	43.803	16.6
<u>Hammaddeler</u>	606.662	648.686	6.9
Toplam	1.247.578	1.405.064	+12.6

Merkez Bankası Kredileri

1977 yılı Haziran ayı sonunda Merkez Bankasının toplam kredileri 146 milyar liraya ulaşmıştır.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

	(Milyon TL.)			
	1975	1 9 7 6		1977
	31 Aralık	2 Temmuz	31 Aralık	1 Temmuz
<u>TOPLAM</u>	<u>65.825</u>	<u>83.954</u>	<u>110.293</u>	<u>146.109</u>
<u>Kamu Kesimi</u>	<u>32.530</u>	<u>47.162</u>	<u>61.897</u>	<u>96.538</u>
- Hazine K.V.Avansı	16.761	20.364	21.739	35.862
- Tekel İdaresi	2.180	5.500	7.000	14.000
- Toprak Ofisi	6.000	6.500	12.200	12.100
- Şeker Şirketi	1.371	2.808	3.577	5.220
- Çaykur	-	690	1.100	2.264
- Et Balık Kurumu	-	750	1.298	1.950
- Süt Enüstri Kurumu	-	49	237	493
- Özel Finansman (DYB)	6.050	10.401	14.641	24.621
. 1975 Bütçe K.Mad.78	(6.050)	(5.825)	(5.826)	(5.891)
. 1976 Bütçe K.Mad.63	(-)	(4.578)	(8.815)	(8.652)
. 1977 Bütçe K.Mad.62	(-)	(-)	(-)	(10.078)
- Diğerleri	168	158	105	29
<u>Bankalar Kesimi</u>	<u>22.226</u>	<u>23.811</u>	<u>34.927</u>	<u>36.102</u>
- Sanayi	3.158	4.785	7.562	10.836
- Küçük Sanat	441	1.292	1.202	2.373
- Tarım	790	2.714	2.531	5.034
- İhracat	14.133	8.923	16.700	12.838
. TSKB İhracat	(11.971)	(6.909)	(13.320)	(10.637)
. Diğer İhracat	(2.162)	(2.014)	(3.380)	(2.201)
- Diğerleri	3.704	6.097	6.932	5.021
<u>Mevduat Munzam Karş.dan</u>	<u>11.069</u>	<u>12.981</u>	<u>13.469</u>	<u>13.469</u>
- Zirai Finansman	4.000	5.912	6.400	6.400
- Özel Finansman (DYB)	7.069	7.069	7.069	7.069

Kaynak: T.C. Merkez Bankası

Açıklama: 1975 Yılında konsolide edilen 14.315 Milyon TL. kredi rakamlarına dahildir.

Haziran 1977 sonunda 146 milyar liraya ulaşan Merkez Bankası kredilerinden kamu kesimi:

35.8 milyar lira Hazine Avansı
31.6 milyar lira Özel Finansman (DYB)
36.3 milyar lira Doğrudan Kredi
10.6 milyar lira Tarım Ürünleri Destekleme Kredisi olarak
114.3 milyar lira toplam kredi kullanmaktadır.

Bunun anlamı Merkez Bankası kredilerinin % 80'e yakın kısmının kamu kesiminin finansmanına yöneltildiğidir.

1977 yılının ilk 6 ayında toplam Merkez Bankası kredilerinde 35.8 milyar (% 32.5 oranında artış) olmuştur. Bu artışın % 90'ı ise kamu kesiminin finansman ihtiyacı için kullanılmıştır.

Kamu kesiminin Merkez Bankasından kullandığı kaynaklar geçen yılın aynı dönemine göre 3 misli bir büyüme göstermektedir.

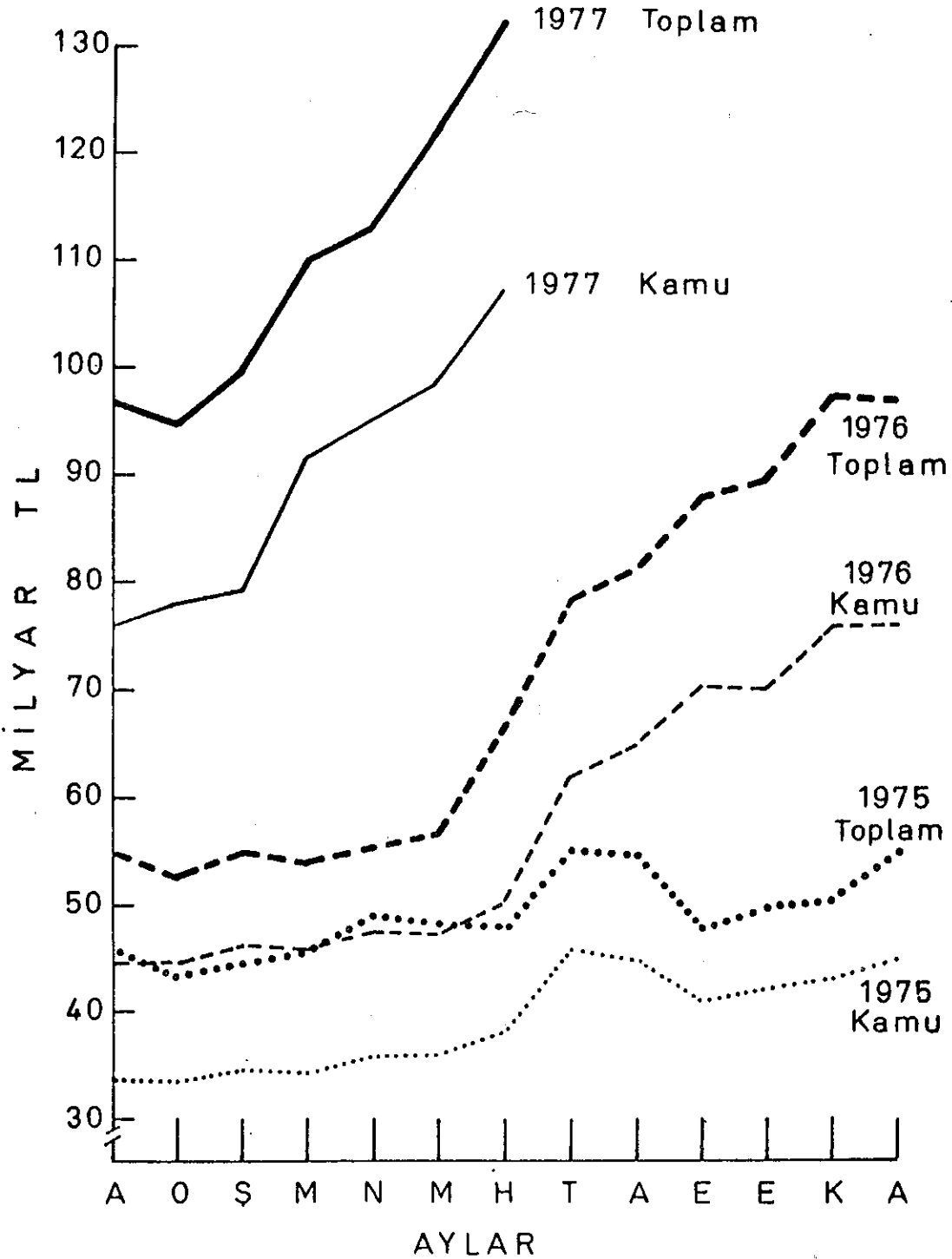
MERKEZ BANKASI KREDİLERİNDE ALTI AYLIK ARTIŞLAR

	(Milyon TL.)			
	1976	%	1977	%
Hazineye Kısa Vadeli Avans	4.978	21.5	14.123	65.0
Özel Finansman	4.351	71.8	9.980	68.2
Tekel	3.320	152.3	7.000	100.0
TMO	500	8.3	- 100	- 0.8
Şeker Şirketi	1.437	104.8	1.643	45.9
Et Balık Kurumu	750	-	652	50.2
Çaykur	690	-	1.164	105.8
Süt Endüstrisi	49	-	256	108.0
Tarım Satış Kooperatifi	-5.062	-42.3	-2.683	-20.1
Toplam Kamu Kredileri	11.013	21.5	32.035	42.5
Sanayi	1.627	51.5	3.274	43.3
Küçük Sanat	851	193.0	1.171	97.4
Tarım	1.924	243.5	2.503	98.9
İhracat	- 148	- 36.9	-1.179	-23.1
Diğerleri	2.393	64.6	-1.911	-27.6
Toplam Özel Kesim	6.647	64.8	3.858	17.8
Toplam Krediler	18.129	27.5	35.816	32.5

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Not: 1976 yılı artışları yılbaşından 2 Temmuz'a
1977 yılı artışları yılbaşından 1 Temmuz'a kadardır.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

Açıklama: 1975 Yılında konsolide edilen 14,315 Milyon TL. kredi rakamlarına dahil edilmemiştir.

Merkez Bankasının sadece kredi rakamları incelendiğinde bankalar kesimine verdiği kredilerde artış görülmektedir.

Gerçekte, Merkez Bankasının bankalara verdiğini/bankalardan aldığını ortaya koyan bilançolarda Merkez Bankasının banka kaynaklarından kullanımının giderek arttığını görülmektedir.

MERKEZ BANKASININ BANKALARA VERİP / ALDIĞI

(Milyon TL.)

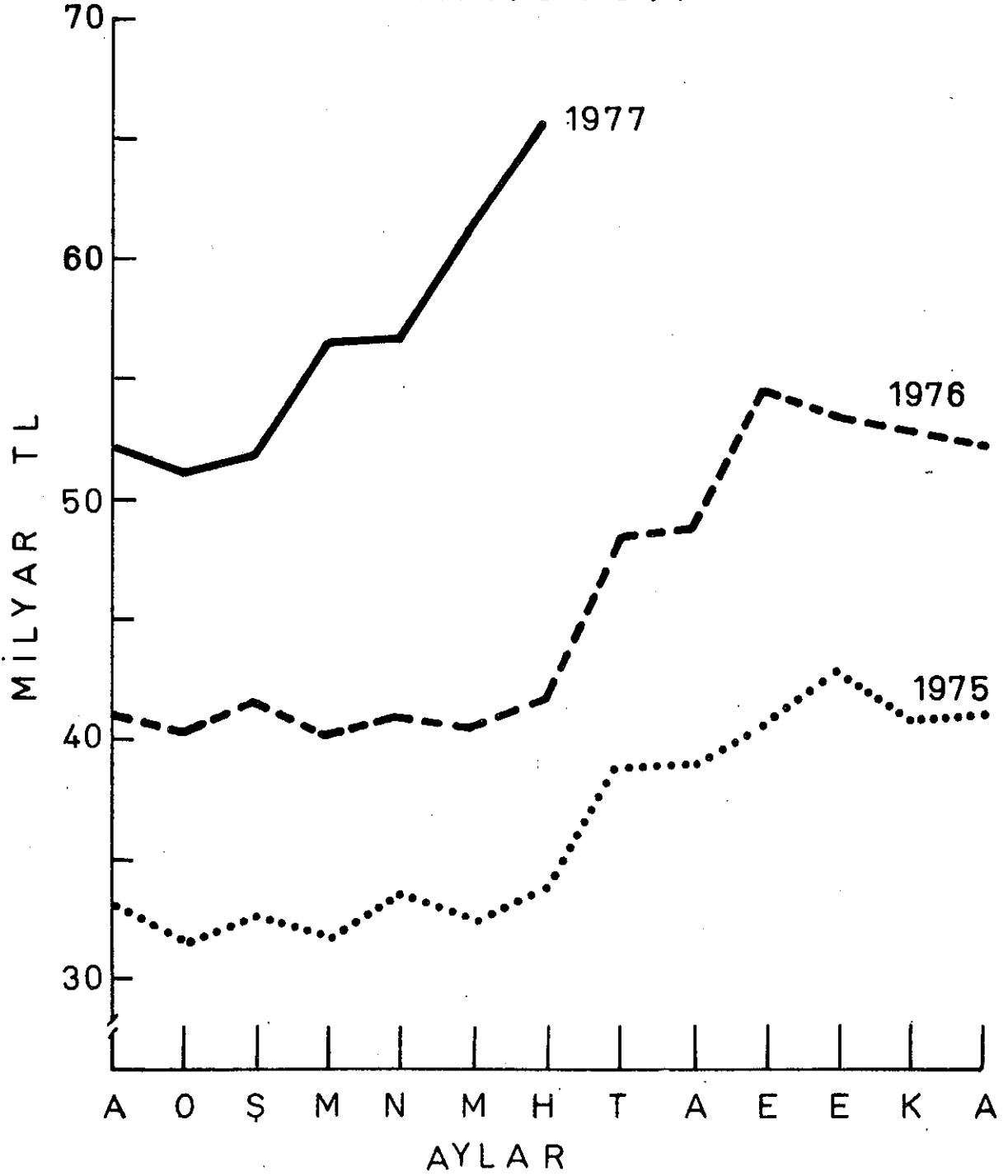
	1974	1975	1976 ^{1/}	1977 ^{2/}
<u>Verdiği</u>	17.722.0	24.656.6	29.002.4	41.626.3
Sınai ve Ticari senetler	12.923.5	7.137.1	11.753.1	19.267.2
Zirai Senetler	3.640.1	13.317.1	9.770.3	15.828.7
Tahvil Üzerine Avans	454.5	34.7	1.466.7	102.4
Altın ve Döviz Üzerine Av.	0.4	0.2	0.2	0.2
Bankalar Tasfiye Fonu	200.2	167.6	100.0	27.8
Zirai Finansman	649.9	3.999.9	5.912.1	6.400.0
Tahviller	-	-	-	-
<u>Aldığı</u>	20.587.1	30.569.4	39.149.6	66.790.5
Mevduat Karşılıkları	19.644.2	28.646.2	31.026.0	40.335.9
İthalat Teminatları	933.9	1.923.2	8.123.6	26.454.6
<u>Fark</u>	2.865.1	5.912.8	10.147.2	25.164.2

1/ 2/Temmuz/1976 tarihli T.C. Merkez Bankası Haftalık bilançosuna göre

2/ 1/Temmuz/1977 tarihli T.C. Merkez Bankası Haftalık bilançosuna göre

1977 yılının ilk yarısında Merkez Bankasının bankalar kesiminden aldığı 25 milyar lira içinde büyük pay ithalat teminatlarından oluşmaktadır. İthalat teminatları dikkate alınmadığında Merkez Bankasınca bankalara sağlanan toplam imkanların mevduat kanuni karşılıklarına eşit olduğu görülmektedir.

EMİSYON

Emisyon

1977 yılının ilk altı ayındaki emisyon artışı son yıllarda ortaya çıkan yıllık artışların üzerinde bir rakama ulaşmıştır.

	(Milyar TL.)			
	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>
İlk 6 aylık artış	1.5	0.8	0.4	13.6
12 aylık artış	7.5	8.0	11.0	
Yıl içinde en Yüksek	34.8	42.7	56.0	
Yıl sonu rakamı	32.8	41.0	52.0	

Dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki, yılın ilk altı aylarında Türkiye'de emisyonda hiçbir artış kaydedilmez. Artışlar ikinci yarıda ortaya çıkar. Bu yıl normalin üzerinde ilk yarıda devamlı bir artış eğilimi ortaya çıkmıştır.

Aylar itibariyle son yıllardaki emisyon artış rakamları bu açıdan önemlidir:

	(Milyon TL.)		
	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>
Bir Önceki yıl sonu	32.860	41.052	52.061
Ocak	31.278	40.118	51.130
Şubat	32.564	41.536	51.661
Mart	31.661	40.134	56.512
Nisan	33.438	41.080	56.570
Mayıs	32.358	40.565	61.234
Haziran	33.671	41.480	65.634
Temmuz	38.677	48.428	
Ağustos	38.798	48.681	
Eylül	40.375	54.282	
Ekim	42.753	53.298	
Kasım	40.847	56.021	
Aralık	41.052	52.061	

1977 yılında emisyon artışı Merkez Bankasının kamu finansmanı için açtığı kredilere dayanmaktadır. Aşağıda yılın ilk altı ayında emisyonu artırıcı ve eksiltici faktörler verilmektedir.

Görüleceği gibi yılın ilk altı ayında ithalat teminatlarında kaydedilen ve 10 milyarın üzerine çıkan bir artış, emisyonu azaltıcı faktör olmuştur. Transferlerin gecikmesi nedeniyle ortaya çıkan bu yeni imkan olmasa idi, yılın ilk altı ayındaki emisyon artışı 25 milyar liranın üzerine çıkacak, başka bir deyimle emisyon altı ayda % 50 artış kaydetmiş olacak idi.

1 OCAK-1 TEMMUZ DÖNEMİNDE EMİSYONU DEĞİŞTİREN ETKENLER
(Milyon TL.)

	Arttırıcı Etkenler	Eksiltici Etkenler
<u>Arttırıcı Etkenler</u>		
- Altın mevcudu	19	
- Ufaklık para	2	
- Dahildeki muhabirler	1	
- Krediler	33.327	
- Hazineye Avans	28.018	
- Tahvil Üzerine Avans	5.092	
- Bankalara reeskont ve Avans	2.117	
- İtfaya tabi hesaplar	3.971	
- Gayrimenkul, Demirbaş	13	
- Muhtelif	275	
<u>Azaltıcı Etkenler</u>		
- Döviz Azalması		1.638
- Merkez Bankasındaki Mevduat		6.232
- İhtiyaç Akçesi		816
- Provizyonlar		88
- Muhtelif (İthalat teminatları)		13.717
T O P L A M	+ 39.608	- 26.035
Emisyon Artışı		13.573

Para Arzı

1977 yılı başında 151.5 milyar lira olan para arzı, 17 Hazirana kadarki dönemde % 9.4 oranında 14.3 milyar liralık bir artış göstererek 165.8 milyar liraya ulaşmıştır.

Halbuki daha önceki yıllarda, Türk ekonomisinin normal yapısına dayalı olarak yılın ilk altı aylık döneminde para hacminde gelişme değil tam tersine daralma kaydedilir, artışlar yılın ikinci yarısında ortaya çıkardı.

(Milyar TL.)

	1974	1975	1976	1977
İlk 6 aylık artış	2.9	1.9	-0.5	14.3 ^{1/}
12 aylık artış	19.5	28.4	33.0	
Yıl sonu rakamları	28.4	118.4	151.5	

^{1/} 17 Haziran 1977 gününe kadar

1977 yılının ilk altı aylık döneminde Merkez Bankasının doğrudan Kamu İktisadi Teşekküllerine ve Katma Bütçeli kuruluşlara açtığı kredilerdeki artış para arzı artışının temel nedenini teşkil etmektedir.

Aşağıda son dört yılda para hacmini etkileyen faktörlerin değişimi verilmektedir:

(Milyon TL)
Ocak-Haziran

	1974	1975	1976	1977 ^{1/}
Bilfiil Tedavül Eden Para	2.472	2.350	1.899	11.361
Tevdiat Parası	426	-402	-2.391	2.983
Para Arzı	2.898	1.948	-492	14.344

^{1/} 17 Haziran 1977 gününe kadar olan artışlar

Mevduat

Yılın ilk altı ayında Türkiye'de bankalardaki mevduat rakamları büyük artış göstermez. Artışlar genellikle yılın ikinci yarısında ortaya çıkar. Bunun temel nedeni yukarıda da değinildiği gibi, emisyon ve dolayısıyla para arzındaki genişlemenin yılın ikinci yarısında ortaya çıkmasıdır.

1977 yılının ilk altı ayı diğer yılların tersine bir gelişme göstermiştir. 1976 yılının ikinci yarısında başlayan emisyon artışı ve para arzındaki genişleme, şimdiye kadar görülmemiş bir biçimde yılın ilk yarısında hızlanarak devam etmiştir.

Bunun etkisinin bankalardaki mevduatta da görülmesi, bankalardaki mevduatın yılın ilk yarısında önemli ölçüde artması gerekirken bu artış para arzındaki gelişmeyi yansıtacak ölçüde olmamıştır.

BANKALARDAKİ MEVDUAT

(Milyar TL.)

	1974	1975		1976		1977 ^{1/}
	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran
Toplam Mevduat	99.0	103.7	132.3	131.0	162.8	169.3
Vadesiz Ticari	22.6	22.2	32.0	30.6	45.0	44.1
Vadesiz Tasarruf	39.8	40.9	52.7	51.7	63.6	67.5
Vadeli Tasarruf	24.7	25.8	30.0	30.9	33.8	35.3
Diğer Mevduat	11.8	14.7	17.4	19.7	20.5	22.4

^{1/} 17 Haziran 1977 günkü geçici veriler

Bu gelişme, emisyon ve para hacmindeki genişlemenin tüketime veya stoklara yöneldiğini ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Banka Kredileri

1977 yılında 17 Hazirana kadar kaydedilen toplam banka kredileri artışı 10.4 milyar liradır. Geçen yılın ilk altı ayında banka kredilerinde 13.8 milyar lira artış kaydedilmiş idi.

BANKA KREDİLERİ

	(Milyar TL.)					
	1974 Aralık	1975 Haziran	1975 Aralık	1976 Haziran	1976 Aralık	1977 Haziran ^{1/}
Toplam	95.7	109.9	138.9	152.7	183.8	194.2
Tarım (Ziraat B.)	24.7	28.9	33.2	32.8	37.4	39.5
Sanayi (İki Banka)	4.2	4.8	5.2	6.0	6.4	7.1
Esnaf (Halk)	2.5	3.2	3.9	5.1	6.3	7.7
İpotekli (Beş Banka)	3.9	4.0	4.5	4.6	5.4	5.5
Muhtelit Krediler	60.1	69.4	92.0	104.1	128.3	134.3

^{1/} 17 Haziran 1977 itibariyle geçici veriler

1977 yılının ilk altı ayında DÇM girişlerindeki duraklamanın bankaların kredileme olanaklarını olumsuz etkilediği şüphesizdir.

1977 yılının ilk yarısında sanayi ve ticaret kesiminin banka sisteminden geçen yıla göre daha düşük imkanlar sağladığı dikkati çekmektedir:

İlk Altı Ayda Banka Kredilerindeki Artış (Milyar TL.)

	1976	1977
Sanayi Kredileri	0.8	0.7
Ticari Krediler	12.1	6.0
Diğerleri	0.9	3.7

Sermaye Piyasası

1977 yılının ilk altı aylık döneminde halka arz edilen (birincil piyasa) özel sektör kuruluşlarına ait hisse senetleri ve tahvillere ait bilgiler şöyledir:

TAHVİL (Milyon TL.)

Dönem	1976 ^{1/}	1977 ^{2/}
Ocak-Mart	283	82
Nisan-Haziran	294.5	154.5
Ocak-Haziran	577.5	236.5
Temmuz-Eylül	879	
Ekim-Aralık	251	
Temmuz-Aralık	1.130	
Ocak-Aralık	1.707.5	

HİSSE SENEDİ (Milyon TL.)^{2/}

	1976	1977
Ocak-Mart	35	25
Nisan-Haziran	128	159
Ocak-Haziran	163	184
Temmuz-Eylül	52.5	
Ekim-Aralık	75	
Ocak-Aralık	300.5	

^{1/} Kaynak Merkez Bankası

^{2/} Kaynak TSKB

Tablodan görüleceği gibi geçen yılın aynı döneminin yarısı dolayında tahvil ve geçen yılına eşit sayılabilecek miktarda hisse senedi halka arz edilmiştir.

Halka arzedilen hisse senedi miktarlarının düşüklüğü, yeni yatırımların finansman sorunlarının ötesindeki faktörlerden etkilenmektedir.

Hisse senedine yatırım yapacak tasarruf sahiplerinin:

- Yıllık faiz artışlarının tasarruflarını eritmesini önleyecek,
- Vergiden sonra en az Devlet tahvillerinin sağladığı miktarda bir gelir sağlayacak,

kâr dağıtımı beklmeleri normaldir.

- Türkiye'de yatırımların gerçekleşme sürelerinin ve işletmeye alınan yatırımların kâra geçişlerinin uzun bir dönemi kapsaması,
- Dağıtılabilir kârların, fiyat artışlarının olumsuz etkisini giderecek ölçülerde olması bir yana çok kere vergiden muaf Devlet tahvilleri faizi ölçülerine bile ulaşamaması ve
- Sanayi sektörünün konjonktürden kaynaklanan tabii riski

hisse senedi arzını sınırlayan etkenlerdir.

Müteşebbis açısından, hisse senedinin pek az kısmı halka arz edilse bile:

- Bir yanda halkın elindeki hisse senetlerine her yıl bir yıl önceden daha fazla kâr dağıtma gereği ortada iken, öte yanda değişik nedenlerle işletme kârlarının düşmesi veya sınırlanması,
- Sermaye piyasasının gelişmemesi nedeniyle ve konjonktüre bağlı nedenlerle piyasada işlem gören hisse senetlerinin çok az olmasına rağmen, fiyatlarda ortaya çıkan olumsuz gelişmelerin firma itibarını etkiler duruma gelmesi, piyasanın gelişmesini caydırıcı etki göstermektedir.

Bütün bu gelişmelerin etkisinde ikincil piyasada (halka ilk arzdan sonraki alım satımlar) işlem gören hisse senedi hacmi çok sınırlıdır.

Fiyatlar

1977 yılının ilk 6 ayında fiatlara ilişkin rakamlar dengesiz bir gelişme göstermektedir.

Ticaret Bakanlığınca yayınlanan rakamlara göre ilk altı aylık fiat artışları geçen yılki gelişmenin altında seyretmektedir.

	(Yüzde olarak)				
	1 9 7 5		1 9 7 6		1977
	Ocak	Ocak	Ocak	Ocak	Ocak
	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran
<u>Toptan Eşya</u>					
a.Genel Endeks	3.9	10.1	13.0	15.6	11.0
b.Gıda	5.3	17.2	12.9	15.0	10.6
c.Sanayi Ham M.	1.4	- 1.2	13.3	16.0	11.7
<u>Ankara</u>					
a.Genel	10.4	19.0	8.7	16.4	11.1
b.Gıda	12.5	20.3	11.2	19.7	13.9
<u>İstanbul</u>					
a.Genel	8.6	21.2	9.0	17.4	8.5
b.Gıda	12.4	27.1	12.1	21.3	8.1

Sürekli gelişmenin, yeni ve ek sosyal ödemelerin, para arzındaki ve fiatlardaki artışların devam edeceği ve hatta bazı malların temininde güçlük çekileceği konusundaki inanışların ve devamlı devalüasyon kuşkularının normal olarak 1977 yılında fiat artışlarını hızlandırmış olması gerekir.

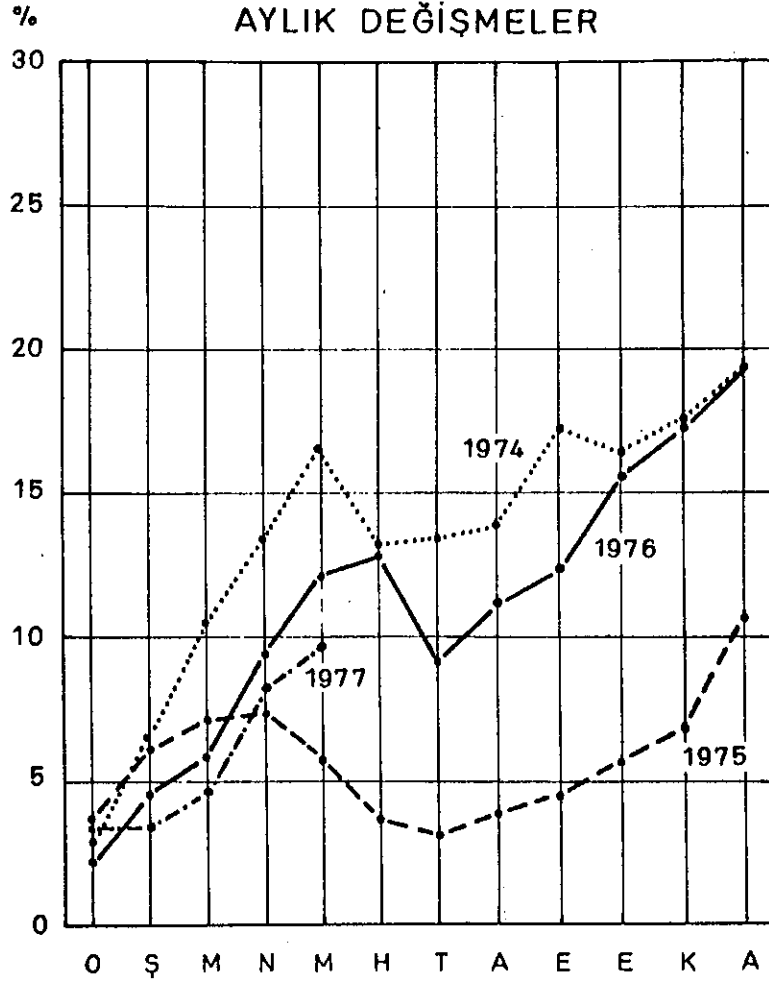
Ticaret Bakanlığınca yayınlanan rakamların tersi bir gelişme göstermesi ilginçtir.

Ticaret Bakanlığının yayınladığı veriler kullanılarak Türkiye Toptan Eşya Fiat Endekslerinin dünya toptan eşya fiat endeksiyle karşılaştırılması halinde 1977 yılının ilk aylarında Türkiye'nin tekrar nisbi fiat avantajına kavuştuğunu ortaya koyan eğilimler görülmektedir.

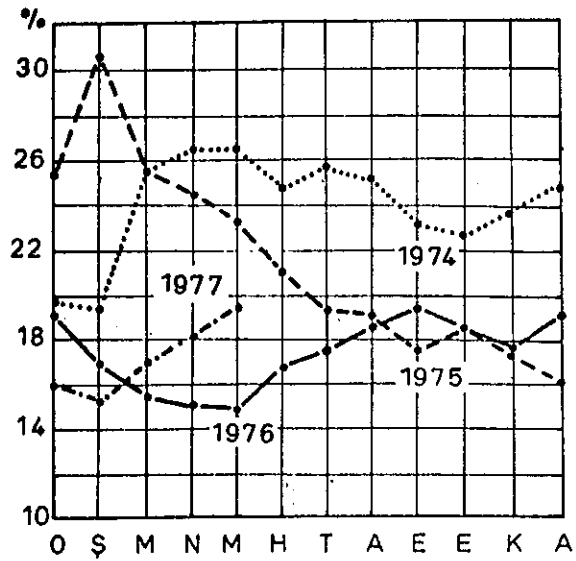
Endekslerin detayına inildiğinde bu eğilimin gıda maddeleri fiatları dayandığı, 1976 yılının son aylarından itibaren Türkiye gıda maddeleri fiat endeksinin dünya fiatlarının gerisinde bir artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Gerçekten 1977 yılının ilk aylarında dünya gıda maddeleri fiat endeksi bazı ürünlerdeki hızlı artışlardan etkilenmiştir. Örneğin Yılın ilk üç ayında Kakao, Kahve, Soya Yağı fiatlarında %20 ile %50 oranında fiyat artışları kaydedilmiştir.

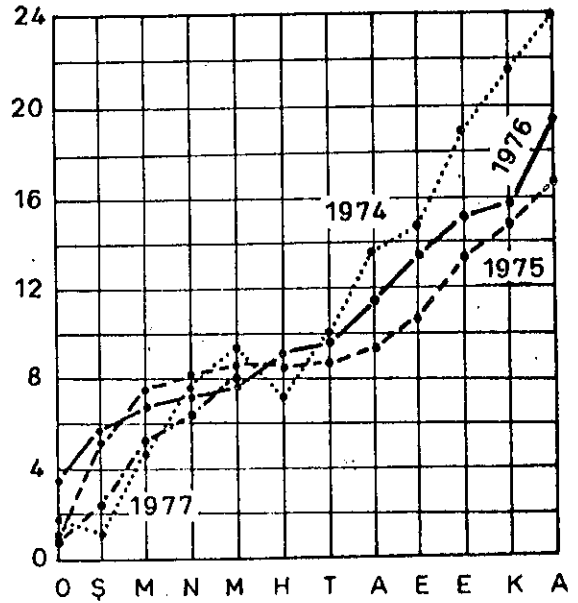
TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
ÖNCEKİ YIL SONUNA GÖRE
AYLIK DEĞİŞMELER

İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ
(12 aylık değişme)

İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ
(yıl sonuna göre değişme)

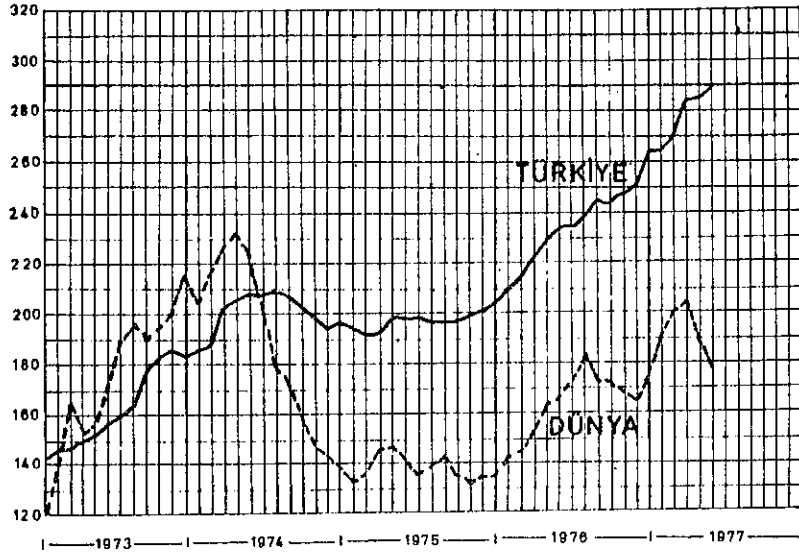

TİCARET BAKANLIĞI TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ

	Endeks	Zincirleme Yüzde De- ğişmeler	Geçen Yılın Aynı Ayın- dan Artışlar	Bir Önceki Yıl Sonuna Göre Değ.
1963	100		-	-
1970	145.7	6.7	-	-
1971	168.9	15.9	-	-
1972	199.0	18.0	-	-
1973	240.1	20.5	-	-
1974	311.8	29.9	-	-
1975	343.2	10.1	-	-
1976	396.6	15.6		
1974 Ocak	281.0	2.4	31.7	2.4
Şubat	289.7	3.1	29.4	5.6
Mart	303.1	4.5	34.4	10.5
Nisan	311.8	2.9	37.3	13.6
Mayıs	320.7	2.9	39.0	16.9
Haziran	310.4	-3.2	34.0	13.1
Temmuz	310.8	0.1	32.0	13.3
Ağustos	312.3	0.5	29.6	13.8
Eylül	321.5	2.9	27.7	17.2
Ekim	320.3	-0.4	24.0	16.7
Kasım	321.8	0.5	22.8	17.3
Aralık	326.7	1.5	19.1	19.1
1975 Ocak	339.1	3.8	20.6	3.8
Şubat	346.7	2.2	19.6	6.1
Mart	350.2	1.0	15.5	7.2
Nisan	350.7	0.1	12.5	7.3
Mayıs	346.1	-1.3	7.9	5.9
Haziran	339.5	-1.9	9.4	3.9
Temmuz	336.8	-0.8	8.4	3.1
Ağustos	338.7	0.6	8.5	3.7
Eylül	340.3	0.5	5.8	4.2
Ekim	345.1	1.4	7.7	5.6
Kasım	347.6	0.7	8.0	6.4
Aralık	360.8	3.8	10.4	10.4
1976 Ocak	369.1	2.3	8.8	2.3
Şubat	377.1	2.2	8.7	4.5
Mart	381.3	1.1	8.8	5.7
Nisan	393.8	3.3	12.3	9.2
Mayıs	404.0	2.6	16.7	12.0
Haziran	407.7	0.9	20.1	13.0
Temmuz	393.4	-3.5	16.8	9.1
Ağustos	400.4	1.8	18.2	11.0
Eylül	407.0	1.6	19.6	12.9
Ekim	415.4	2.1	20.4	15.1
Kasım	424.0	2.1	22.0	17.5
Aralık	429.7	1.3	19.1	19.1
1977 Ocak	440.7	2.6	19.4	2.6
Şubat	444.0	0.7	17.7	3.3
Mart	449.1	1.1	17.8	4.5
Nisan	465.5	3.6	18.2	8.3
Mayıs	471.3	1.2	16.6	9.7
Haziran	476.8	1.2	16.9	11.0

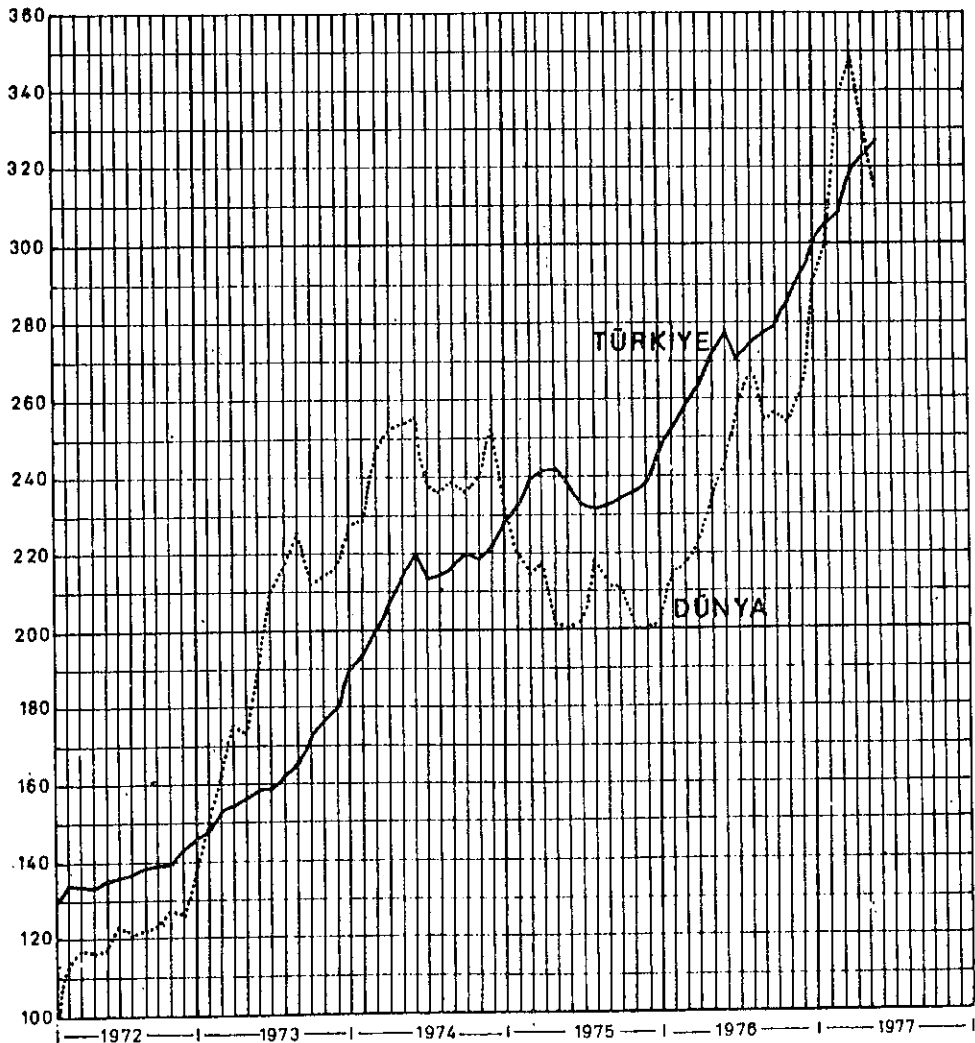
DÜNYA VE TÜRKİYE SANAYİ HAMMADDE FİYAT ENDEKSİ

(1970 = 100)

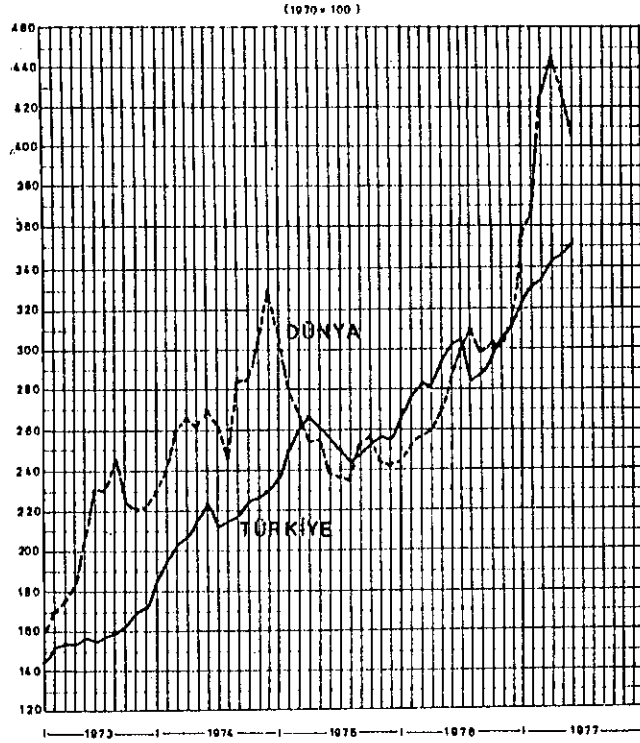

DÜNYA VE TÜRKİYE TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ

(1970 = 100)

DÜNYA VE TÜRKİYE GIDA MADDELERİ
FİYAT ENDEKSİ

Fakat genel olarak, Türkiye'nin yukarıdaki çizgilerde belirgin hali izlenen biçimde bir fiyat avantajına sahip olmaması gerekir. Bu durum Ticaret Bakanlığı Toptan Eşya Fiyat Endekslerinde gıda maddelerine ait fiyatların izlenmesine ilişkin şüpheleri kuvvetlendirmektedir. 1/

Istanbul Ticaret Odası'nca hazırlanan endeksler, Ticaret Bakanlığı endekslerinin aksine geçen iki yılının üstünde bir artış eğilimini ortaya koymaktadır.

İSTANBUL ÜCRETLİLER GEÇİNME ENDEKSİ
(1963=100)

	1973	1974	1975	1976	1977
Yıllık Artış	14.3	23.5	21.7	16.8	-
Oniki aylık artış (Haziran itibariyle)	12.7	24.3	22.7	16.2	26.5
Altı aylık artış	7.6	13.8	10.9	8.9	13.8

Kaynak: İstanbul Ticaret Odası

1/ Dünya Fiyatları Economist Dergisi Dolar Endeksine, Türkiye Fiyatları Ticaret Bakanlığı Toptan Eşya Fiyat Endeksine göre Hesaplanmaktadır.

Tarımsal Üretim

1975 ve 1976 yıllarında Türkiye'deki buğday üretimi üst üste iki kez rekor kırmıştır. Her iki yılda da ekili alanlar daha önce görülmemiş büyüklüklere erişmiştir. 1975'de iklim koşulları çok iyi, 1976'de ise ortalamanın biraz üstündedir. Bazı gözlemciler göre yüksek üretim düzeyini yalnız iklim ve ekili alandaki artış açıklayabilir. Diğer bazı gözlemciler ise iklimin çok önemli olduğunu kabul ederken ürün bolluğunun kısmen de olsa hızla yayılmakta olan geliştirilmiş teknolojinin sonucu ortaya çıktığını ileri sürmektedirler. Buğday üretimi konusunda karar verme durumunda olanlar için, bu üretim artışının yalnızca ekili alanların genişlemesi ve iyi hava koşullarının bir fonksiyonu mu olduğunu yoksa gelişmiş teknolojinin önemli bir etken haline mi geldiğini bilmek çok önemlidir.

Türkiye'deki buğday üretiminde teknolojinin etkisi üzerine yapılan bir araştırmaya göre^{1/} (1947-1976) döneminin önemli bir bölümünde hava koşulları, gübre ve ekili arazi büyüklüğündeki değişiklikler, üretimdeki değişikliklerin çoğunu açıklayabilmektedir. Ayrıca son yıllarda üretim bu etkenlerle açıklanabilecek miktarın çok üstüne çıkmıştır. Yabancı ot ilaçları, yüksek verimli tohumluk ve geliştirilmiş işlemler gibi etkenlerin de önemli katkıları olduğu görülmektedir. Bütün bu modern girdiler geleneksel tarım yöntemine oranla verimi artırmaktadır. Ancak gübre dahil bazı girdiler sadece toprak nemi fazlayken etkili olabildikleri için, hava koşullarının iyi olduğu yıllarda verimdeki mutlak artış hava koşullarının kötü olduğu yıllardan daha yüksektir. Böylece ortalama verim arttığı gibi iyi yıllarla kötü yıllar arasındaki verim ve dolayısıyla üretim farkı da büyümektedir. Diğer bir deyimle modern girdi kullanılması arttıkça iyi kötü yıllar arasındaki üretim farkı da daha fazla olmaktadır. Buğday üretim alanının yarısı modern yöntemlerle işlendiğinde iyi ve kötü yıllar arasındaki üretim farkı 10.1 milyon tona kadar yükselebilecektir. Buna karşın geleneksel yöntemin kullanıldığı yerlerde bu fark sadece 4.5 milyon ton olmaktadır.

Araştırma, buğday politikası bakımından şu sonuçları ortaya koymaktadır: 1) Depolama kapasitesinin genişletilme gereği, 2) İhracata yönelik üretim ile sadece iç talebi karşılayacak üretim seçeneklerinin birine karar vermek gereği. İhracata yönelik üretim stratejisini seçmek için buğdayın dış pazar potansiyelini incelemek, iç talebi karşılayacak üretim stratejisini seçmek için ise buğday üretimini sınırlamak ve başka ürünlere dönebilmek amacıyla iç piyasadaki nisbi fiyatların analizini yapmak zorunluluğu belirlemektedir. Bu çalışmaların sonucu alınmadan bir seçme yapmak akılcı ve yararlı olmayacaktır.

^{1/} Dr.Charles K.Mann, Buğday Araştırma ve Eğitim Projesi, Mayıs 1977, Ankara

Bu koşullar altında 1977 ürün döneminde de tüm ürünlerde ve özellikle hububat da geçen yılki miktarlarda bir üretim beklenmektedir.

İyi bir ürün döneminin idraki, fiyat politikası, depolama olanakları ve ihracat konusunda 1976'dan 1977'ye sarkan sorunların gidererek önem kazanmasına sebep olacaktır.

1977 yılı için yapılan üretim tahminleri şöyledir:

	(Bin ton)					
	1975	%	1976	%	1977	%
	Kesin	Değişme	Kesin	Değişme	Temmuz Tahmini	Değişme
Hububat						
Buğday	14.750	34.1	16.500	11.9	16.500	-
Arpa	4.500	36.4	4.900	8.9	4.750	-3.2
Çavdar	750	33.9	740	-1.3	700	-5.7
Yulaf	390	2.6	400	2.6	375	-6.7
Mısır	1.200	-	1.310	9.2	1.100	-19.1
Bakliyat	462	0.4	539	16.7	576	6.9
(Nohut, Fasulye, Mercimek)						
Endüstri Bitkileri						
Pamuk	480	-19.7	470	-2.1	617	31.3
Tütün	193	1.6	303	57.0	274	-10.6
Şeker Pancarı	6.949	21.8	9.400	35.3	9.400	-
Yağlı Tohumlar						
Ayçiçeği	488	16.2	550	12.7	457	-20.3
Diğer						
Fındık	317	29.9	245	-29.4	250	2.0
İncir	175	12.2	188	7.4	180	-4.4
Üzüm	3.247	- 3.1	3.080	-5.4	3.200	3.9
Zeytin	561	-33.2	1.097	95.5	750	-46.3
Antep Fıstığı	31	34.8	5	-520.0	30	500.0

Kaynak: D.İ.E. İlk Tahminleri

Sınai Üretim

Türkiye'de enerji üretimi hakkında sadece 3 aylık bilgiler mevcuttur. Yılın ilk 3 ayında enerji üretimi geçen yılın üzerinde seyretmiştir.

	Ocak-Mart(10 ⁶ Kwh) 1976	1977
Termik	2.636	2.760
Hidrolik	1.851	2.350
3 Aylık Toplam	4.487	5.110
Yıllık Toplam	18.270	

Ancak sorun müteakip aylarda ortaya çıkmış, tüm üretim ünitelerinde ortaya çıkan önemli arızalar enerji üretiminde önemli gerilemeye ve ülke çapında enerji kısıntısına sebep olmuştur.

Başlıca sanayi bölgelerinde günde 4-6 saat arasında enerji kısıtlamasına gidilmesi sınai üretimin yılın ortasına doğru büyük ölçüde yavaşlamasına yol açmıştır.

Sınai üretim konusunda yılın 7'nci ayında temin edilebilen bilgilerin çoğu yılın 2 ilâ 4'üncü aylarına ait göstergelerdir. Bu göstergelere göre yılın ilk aylarında üretim artışı gösteren faaliyet kolları şunlardır:

	1976	1977	% Değişme	(Ton) 1976 Yıllık
<u>Artan Üretim</u>				
Hadde Mamulleri(2)	164.925	203.089	23.1	1.153.527
Pik (2)	23.676	27.516	16.2	141.092
Saç (2)	33.556	49.034	46.1	190.372
Kâğıt-Karton (2)	34.376	37.499	9.1	216.250
Gazete Kâğıdı(2)	11.790	14.900	26.4	79.607
Sunî Gübre (2)	353.178	412.165	16.7	2.940.550
Elektrik(Mil.Kws)(3)	4.486	5.110	13.9	18.246
pencere Camı (2)	23.109	24.205	4.7	111.563
şeker (2)	192.450	311.408	61.8	982.327
Sigara(2)	8.543	10.036	17.5	52.954
Tütün (2)	518	624	21.0	2.710
Krom(tuvönan)(2)	31.956	40.024	25.3	278.660
Krom Cevheri (2)	103.318	105.915	2.5	865.056
Blister Bakır(2)	1.319	5.287	300.8	28.099
Linyit (2)	1.547.680	2.113.077	36.5	9.906.621
Benzin (3)	462.310	563.589	21.9	1.939.989
Asfalt (3)	26.610	51.059	91.9	255.600

Yılın ilk aylarında üretimlerinde gerileme ortaya çıkan faaliyet kolları ise şunlardır:

	(ton)			
	1 9 7 6	1 9 7 7	% Değişme	1976 Yıllık
<u>Azalan Üretim</u>				
Ham Demir (2)	200.716	195.343	2.3	1.212.223
Çelik İngot (2)	239.028	233.286	2.3	1.457.213
Kok (2)	201.464	196.231	2.6	1.936.404
Şişe ve CamEşya (2)	23.109	20.421	11.6	129.627
Alkol (2)	1.630	1.367	16.9	11.696
Bor Mineralleri (2)	89.441	74.466	16.7	619.404
Taş Kömürü (2)	1.368.958	1.345.443	1.7	8.068.282
Ham Petrol (2)	438.890	409.060	6.8	2.568.346
Çimento (6)	7.222.895	7.003.088	3.1	12.382.236
Gaz (3)	199.994	188.774	5.9	521.308
Motorin (3)	764.845	693.579	10.3	3.221.390
Fuel Oil(3)	1.222.901	1.128.474	8.4	5.809.606

İmalat sanayiinde genel değerlendirme ile yılın ilk beş ayında üretimin geçen yılki gelişme hızını sürdürdüğü görülmektedir. İlk beş ayda döviz sorununun sınai üretimi büyük ölçüde etkilemediği söylenebilir.

Beşinci aydan itibaren imalat sanayii özellikle iki önemli olumsuz faktörün etkisinde kalmıştır.

- Enerji kısıtlamaları
- Madeni Eşya İmalat sanayiindeki grevler.

Sanayiın belli ölçüde yılın ilk aylarında gerçekleştirdiği ham ve ara malı ithalatı ile stokları üretimin aksamadan ve hatta artış hızını sürdürerek ilk altı ayı sonuçlandırmasını sağlamıştır.

Döviz sorununa ve iş münasebetlerindeki aksaklıklara dayalı olarak ortaya çıkabilecek etkenler yılın ikinci yarısında sınai üretim için tehlike teşkil etmektedir.

Yatırımlar

1977 yılının ilk aylarında yatırım gerçekleştirmelerine ilişkin tek gösterge ithalden gelen yatırım mallarına ait 3 aylık rakamlardır.

Ocak - Mart (Milyon \$)			
	1976	1977	% Değişme
Yatırım Malları	603	713	18.2
İnşaat Mak.ve Malzemesi	90	49	-83.7
Makina ve Teçhizat	513	664	29.4
Yıllık Toplam	2.239		

Bu rakamlara göre, yıllık ilk üç ayında ithal edilen yatırım malları değer olarak geçen yılın aynı döneminde kaydedilen girişlerin üstündedir.

Kamu kesimi yatırımlarının gerçekleşmelerine ilişkin tek gösterge ise DPT tarafından hazırlanan önemli kamu projelerinin Mart ayı başı itibariyle yatırım harcamalarıdır. Bu konuda geçmiş yıllarla karşılaştırmalı rakam ve oranlar şöyledir. (Milyar TL.)

	Mart Başı (Kümülatif)			Yıllık Program		
	Proje	Harcama	%	Proje	Harcama	%
1975	112.2	33.3	29.7	15.1	3.3	22.0
1976	132.9	40.2	30.2	20.1	3.6	18.2
1977	188.1	41.4	22.3	28.0	4.0	14.3

Yılın ilk aylarına ait bu iki gösterge ile tüm yılın yatırım gerçekleşmesi konusunda bir tahmin yapmanın güçlüğü ortadadır.

Fakat kamu kesimindeki kaynak sorunu, ithalat güçlükleri gibi olumsuz faktörler gözönünde bulundurulduğunda, 1977 yılında yatırımların gerek değer ve gerekse gerçekleşme oranı olarak geçen yıldan daha yukarı düzeylerde olamayacağı anlaşılmaktadır.

İnşaat kesimi ise yılın ilk yarısında spekülasyon talebe de bağlı olarak canlılığını korumuştur. Bu nedenle konut yatırımlarının 1977 yılının özel konjonktür koşullarından olumsuz etkilenmesi beklenmemektedir.

Milli Gelir

1968 yılından buyana sabit fiyatlarla Gayri Safi Milli Hasıla artışı oldukça istikrarlı ve dünya ölçülerine göre "memnunluk verici" oranlarda gelişme göstermiştir.

	GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA			Nüfus (000)	FERT	BAŞINA	GSMH
	Cari Fiyatı	Sabit Fiyatlarla	% Artış		Cari Fiy.	Sabit Fiyatlarla	% Artış
	Milyon TL.	Milyon TL.			TL.	TL.	
1968	112.493.4	112.493.5	6.7	33.854	3.323	3.323	4.0
1969	124.892.9	118.594.1	5.4	34.722	3.596	3.416	2.8
1970	147.776.1	125.425.2	5.8	35.605	4.150	3.523	3.1
1971	192.603.3	138.185.3	10.2	36.581	5.265	3.777	7.2
1972	240.809.2	148.476.5	7.4	37.536	6.415	3.955	4.7
1973	309.829.4	156.457.6	5.4	38.491	8.049	4.065	2.8
1974	427.097.5	168.012.9	7.4	39.478	10.819	4.256	4.7
1975	535.771.0	181.383.3	8.0	40.197	13.329	4.512	6.0
1976	664.336.6	195.994.9	8.1	41.200	16.125	4.757	5.4

Son üç yılda sabit fiyatlarla GSMH, GSYİH ve sektörlerin büyüme oranları şöyledir:

	(% artış oranı)			
	1973	1974	1975 ^{1/}	1976 ^{2/}
GSMH	5.4	7.4	8.0	8.1
GSYİH	4.1	8.8	8.9	9.2
Tarım	-10.1	10.3	10.9	9.2
Sanayi	11.3	8.3	8.9	10.3
-İmalat San.	12.1	6.9	8.1	10.0
İnşaat	7.3	6.1	8.5	8.3
Ticaret	11.5	10.9	9.5	9.6

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

^{1/} Mart 1977 son tahmin

^{2/} Mart 1977 tahmini

1977 yılına ait Millî Gelir hesaplarının ilk tahmininin Temmuz ayında açıklanması gerekirken bu açıklama yapılmamıştır.

1977 yılında sorun, döviz darboğazına dayalı olarak imalat sanayiinde yılın son beş, özellikle dört ayında karşılaşılması muhtemel durgunluk ve hatta gerilemedir.

GSMH'yi oluşturan sektörler arasında sanayi kesiminin cari fiyatlarla % 17.3, sabit fiyatlarla % 20.0 gibi düşük bir oranda pay

sahibi olduğu gör÷lmektedir.

Sektörlerin GSMH İçindeki Payları (%)

	Cari Fiyatlarla				Sabit Fiyatlarla			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Tarım	23.6	24.7	25.4	26.0	20.7	21.3	21.9	22.1
Sanayi	17.2	17.9	17.4	17.3	19.3	19.4	19.6	20.0
İnşaat	4.8	4.4	4.6	4.7	5.7	5.6	5.7	5.7
Ticaret	11.3	12.2	12.1	12.1	12.1	12.5	12.6	12.8

Fakat sanayi kesimindeki duraklama ve hatta gerileme öncelikle ticareti ve bir ölçüde inşaatı da etkileyecektir.

Bu durumda 1977 yılı kalkınma hızının düşüş göstermesi beklenmektedir. Tarımın olumlu etkisi beklenen ölçülerde olsa bile GSMH artış oranı geçen yılki artış oranının (% 8.1) yarısı dolayında kalacaktır.

1978 Yılıının Sonlarına Kadar Türk Ekonomisi

1978 Sonlarına Doğru

Türk ekonomisi "bir tedbir paketi bekleyişi içindedir." Bu ülkede yaşayanlar, güncel sorunlarına çözüm umudu ile bu paketi beklemektedir. Dış kaynaklar, Türk ekonomisiyle ilişkilerinin biçimini tayin etmek için bu paketi beklemektedir. Ekonominin işlemesi için gerekli dış kaynaklar tamamen kurumuştur. Bu kaynaklarla ilişkinin sürdürülebilmesi "Türkiye'nin güven verici kısa vadeli tedbirler paketini en kısa sürede ortaya koyması" şartına bağlanmıştır. İşte bu nedenle şimdi sorumlular - içerideki yaygın bekleyiş için olmasa bile dış kaynakların bekleyişini cevaplamak için acele "birşeyler yapma" zorunluluğunu duyacaklardır.

Kısa vadeli tedbirler paketinin ciddiyeti inandırıcılığı tetkik ve kabul süresini kısaltabilir.

Fakat en iyi bir zamanlamada bile yılın son ayına kadar normal kredi kaynaklarından yararlanabilme olasılığı yoktur.

Tabii ki bu arada Türkiye'nin dış ilişkileri ve özellikle "Kıbrıs sorununa ilişkin politika uygulaması" ekonomik ilişkileri olumlu veya olumsuz biçimde etkileyecektir.

Türkiye 1977 yılının son aylarında genel çizgileriyle "bir kemer sıkma" dönemine girme durumundadır.

Kemer sıkma döneminin belirgin vasfı, geniş halk topluluklarının satın alma gücünün azaltılması, yatırımlarda yavaşlama ve sınai üretimde duraklama şeklinde ortaya çıkacaktır.

Döviz darboğazı yıl sonuna doğru sanayii gerçek biçimde etkilemeye başlayacak, sanayiın entegrasyonuna dayalı olarak belli kesimlerde dış girdilerin aksaması tüm üretimde tıkanıklık veya duraklamaya sebep olacaktır.

Sınai üretimde ortaya çıkan sorunların sosyal yapıdaki yükü öncelikle, üst gelir grubundaki işçilerin işsiz kalmaları nedeniyle ortaya çıkacak huzursuzluklar şeklinde belirecektir.

Bu tip bir konjonktürün sonucu olarak sınai kuruluşların 1977 yılı kârlılık oranlarının çok düşük olması beklenmektedir.

Alınacak istikrar tedbirlerine dayalı olarak dış kaynaklardan tekrar yararlanma olanaklarının etkisi ancak 1978 yılının başında görülecektir.

Fakat istikrar tedbirlerinin bir sonucu olarak 1978 yılında da yatırımlarda önemli bir gelişme beklenmemelidir. Bu 1978 yılında istihdam sorunundaki ciddiyetin devamı anlamını taşımaktadır.

Finansman ve hammadde konusundaki şartlar normale dönüşse bile talebi sınırlayıcı tedbirlerin etkisinde sınai üretimin gelişmesi beklenemez. Sınai üretimin çok kısa sürede ihraca dönüşmesi mümkün olamayacağından sınai üretim sınırlı kalacak fakat döviz kurundaki gerçekçi uygulamanın başarısı ölçüsünde sanayi kuruluşları ihracata yönelme zorunluluğunu duymaya başlayacaklardır.

Bilinçli biçimde yatırımları azaltmaya dönük bir politika uygulanmasa bile finansman sorununa dayalı olarak, yatırımlarda yavaşlamanın ortaya çıkması mukadderdir.

Bunun sonucu olarak kalkınma hızı 1978 yılında da % 4 ilâ % 5'in üzerine çıkamayacaktır.

Politika Uygulamalarında Sorunlar

İstikrar tedbirleri paketleri, nitelikleri gereği, belli bir dönemde talebi sınırlandıracakları için üretimin duraklamasına veya gerilemesine sebep olur. Duraklayan üretim ise, istihdam sorununun önem kazanması sonucunu verir. Para-kredi konusundaki istikrar tedbirleri ise, kredi kaynaklarının daralması, kredinin pahalılaşmasını hedef alır. Bu etkenler ise, genel olarak üreticiyi ve yatırımcıyı olumsuz etkiler. Talepte ortaya çıkan duraklama, yatırımların pahalılaşması, özel kesimde yatırımları yavaşlatır.

Enflasyonun önlenmesi için alınacak tedbirler, fiyatlarda kısa sürede önemli oranda yükselmeye ve yeni bir denge düzeyinde fiyatların oluşmasına yol açar.

İstikrar döneminde enflasyonu önleyecek araçlardan biri de fiyatlardaki nisbi dengeyi sağlayacak artışlardır. Bu artışlar talebi sınırlandırmaktadır.

Talep sınırlayıcı tedbirler iki yönlü olabilir: Ya büyük kütlelerin eline geçen geliri sınırlayıcı tedbirler, ya da bu gelirin talep arttırıcı hale dönüşmesini önleyici tedbirler.

Sosyal ödemelerin artırılması, ücretlerde ortaya çıkan artışlar, asgari geçim indirimi sınırının yükseltilmesi ve benzer vergi tedbirleriyle harcanabilir gelirin arttırılması, tarım ürünlerine dünya fiyatlarının üzerinde ödeme yapılması, geliri arttırıcı faktörlerdir.

Taksitli satışların kolaylaştırılması, yaygın kullanılan ürünlerin fiyatlarının idari kararlarla ekonomik fiatın altında tutulması, ekonomik olmayan bir faiz politikası ve pahalı olan dövizin gerçek değerinin altında satılması gibi uygulamalar geliri arttırıcı biçimde etki yaparak satın alma gücünü yükseltmektedir.

Bütün bunların sonunda ülkede üretilenin çok üstünde bir tüketim talebi ortaya çıkabilmektedir.

Dengeyi kurabilmenin yolu, talebi hiç olmazsa üretilen değere eşit kılabilen biçimde sınırlamaktır. Bu sınırlama kısa sürede gelirleri azaltarak yapılamayacağına göre, başka tedbirler aramak gerekmektedir. Bu tedbirler de iki grupta toplanır. Birinci grup tedbirler gelirin bir kısmının gönüllü veya cebri tasarruf şekline dönüşmesini sağlayarak, hemen harcamasını önlemeyi hedef alır.

Bunun araçları faizlerin yükseltilmesi ve vergi tedbirleridir. İkinci grup tedbirler, gelirin satın alma gücünü sınırlamayı hedef alır.

Bunun yolu da, ekonomide fiyatların üst bir düzeyde yeniden nisbi dengeye kavuşturulmasından geçer. Faiz fiyatları arttırılır. Döviz fiyatları arttırılır. Temel mal ve hizmetlerin fiyatları arttırılır.

Tabii burada kamu kesimi açısından üzerinde durulması gerekli sorunlar da mevcuttur. Kamu yatırımlarının ve kamu işletmelerinin finansman yüklerinin ekonomi üzerindeki baskısının azaltılmasını sağlayacak tedbirlerin hemen uygulamaya konulması gerekecektir.

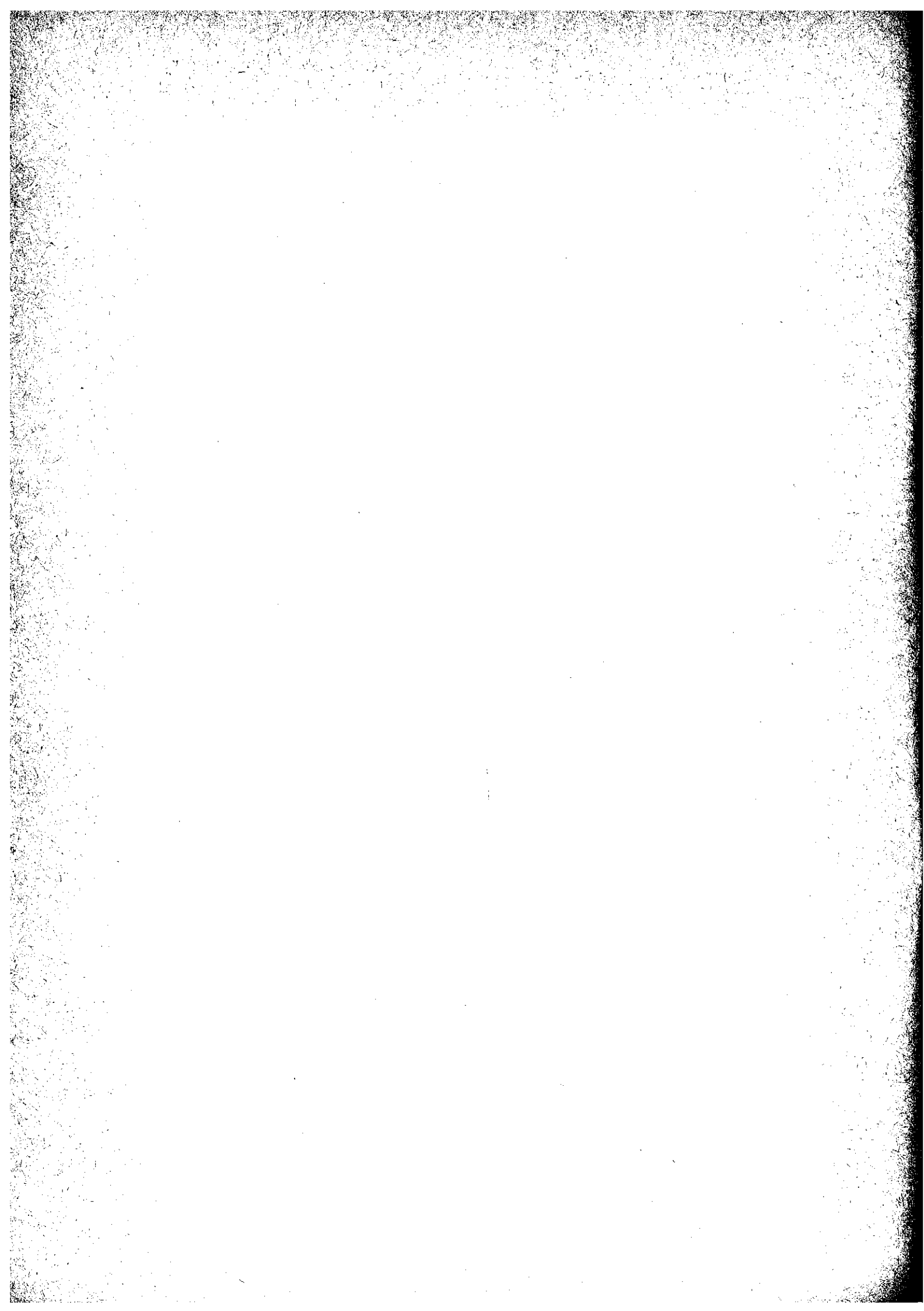
Kamu yatırımlarına gerçek finansman kaynağı bulunmadan başlanması, yatırım sürelerinin uzaması, enflasyonist etki göstermektedir. Önemli olan gerçekçi programlarla belli projelerde konsantrasyonun sağlanarak projelerin kısa sürede üretime geçmelerine imkân verecek bir programın benimsenmesidir. Diğer önemli bir nokta, yanlış proje, yanlış yer veya teknoloji seçimi ve hatalı işletme nedeniyle finansman yükü getiren kamu işletmelerinin faaliyetlerinin durdurulması veya bunlara yenilerinin eklenmemesidir.

Burada politika ilk aşamada, üretici veya işletmeci kuruluşların finansman yükünü bertaraf edici bir fiyat politikası uygulamasını gerektirmektedir.

Ancak tüm Kamu İktisadi Teşekküllerinin fiyatlarını zararlarını karşılayacak biçimde ayarlama olanağı bulunmamaktadır. Çünkü zararların önemli bir bölümü hatalı yatırım, personel ve işletme politikasının bir sonucudur. Sadece ekonomik nedenlere dayalı maliyet/fiyat dengesi konusunda bazı düzeltmeler mümkündür.

Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında Kamu İktisadi Teşekküllerinin üretim konularında, tek el ürünleri, şeker, demir-çelik, enerji, ulaştırma sektörü gibi sınırlı fiyat ayarlama alanları ortaya çıkmaktadır.

Tarımsal üretimin büyük ağırlığı bulunan ekonomimizde ise tarım ürünleri fiyat destekleme politikasının bütünlüğü giderek önem kazanmaktadır. Dünya bağday fiyatları (mevcut döviz kuru uygulamasında) 175 kuruş iken, iç fiyatı 350 kuruşa yükseltmek, değişik sorunlar getirmektedir. Bir yanda geçmiş dönem ürünleri dünya fiyatlarının altında bile ihraç edilemeyip depolama olanaklarının ötesinde bir ürün beklerken yeni ürün döneminde buna ek artışların ortaya çıkması gibi çelişkili durumlarla karşılaşılma ihtimali mevcuttur. Aynı tehlikeler büyük ölçüde tütün ve sınırlı ölçüde pamuk için de söz konusudur. Bu açılardan değerlendirildiğinde tarım ürünleri fiyat destekleme politikasının para arzı ve fiyatlar üzerindeki etkilerinden başka, Türkiye'de tarımsal üretimin yapısı ve Türkiye'nin dış ticaret politikası açılarından da önemi dikkati çekmektedir.

EKONOMİ İÇİN BAZI GÖSTERGELER

Bu bölümde ekonomi için bazı göstergeler verilmektedir, Göstergelerin ilginç yönleri şunlardır:

1. Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) Finansman açığı 1977 yılında ekonomiyi umulanın ötesinde olumsuz etkileyecektir.
2. Türkiye'nin petrol talebi süratli bir büyüme içindedir.

Toplam petrol tüketimi içinde:

Ulaştırma hizmetleri payı	%40
Sanayi ihtiyaçlarının payı	%28
Enerji Üreten Kuruluşların payı	%10

dolayındadır.

Türkiye'de üretilen enerjinin yaklaşık %40'ı fuel-oil kullanan santrallarda üretilmektedir.

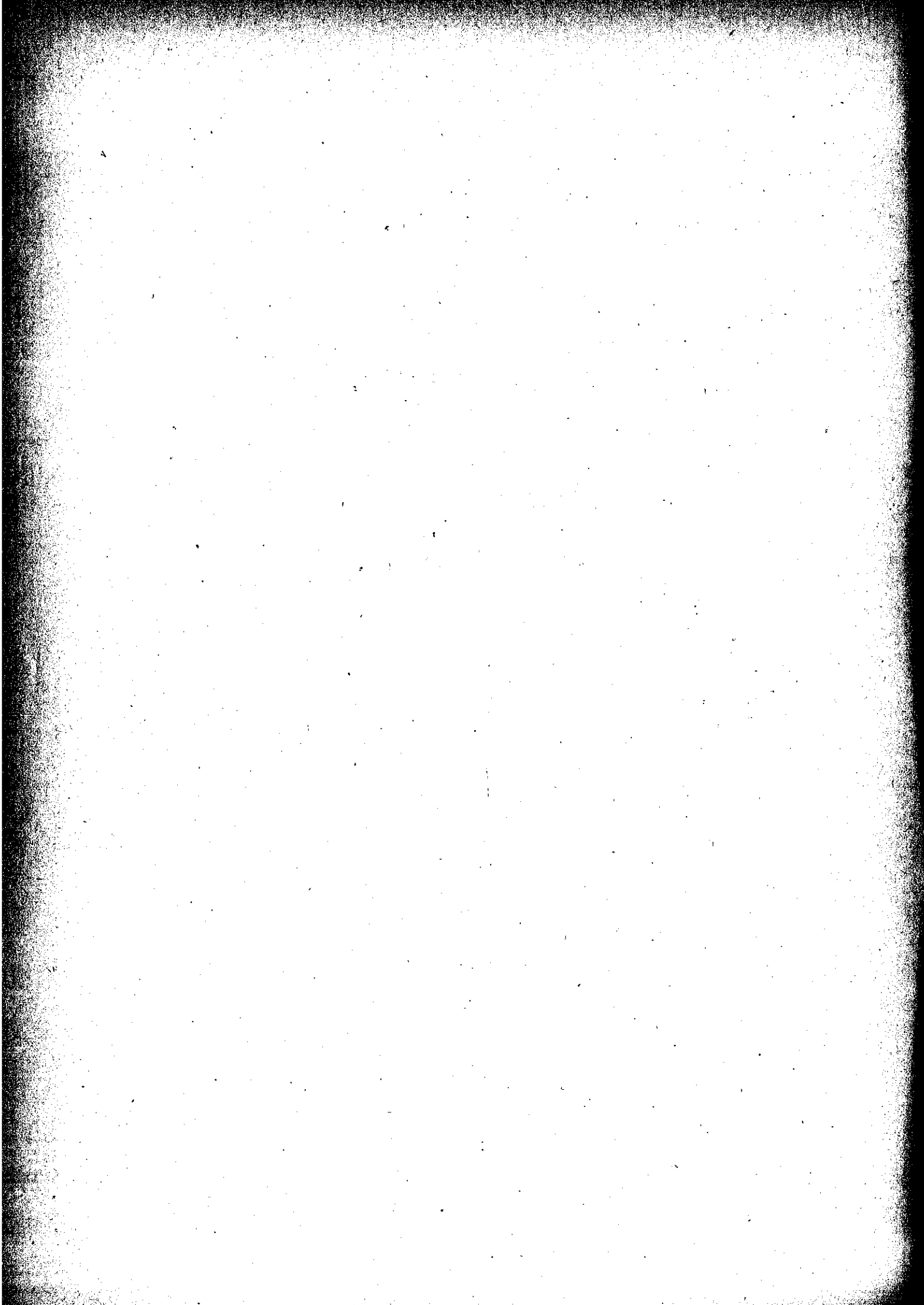
1977 yılının ilk dört ayında geçen yılın aynı dönemindekinden daha az ham petrol ithal edilebilmiştir.

3. 1977 yılında Türkiye'nin turizm harcamaları açık vermeye devam etmektedir.

Yılın ilk dört ayında resmi turizm harcamaları, resmi turizm gelirlerinin %15'i üzerindedir.

Geçen yıl da durum böyle olduğuna göre Türkiye turizm'den para kazanan değil, turizme para harcayan bir ülke olma yolunda gelişme göstermektedir.

4. Kamu İktisadi Teşekküllerinde fiat ayarlamaları zaman ve oran bakımından bütünlük göstermemektedir.

KİT'İN YIL ORTASINDA FİNANSMAN DENGESİ

	1977 Programı	(Milyon TL.) Gerçekleşme Tahmini
Kaynak-Ödeme Farkı	- 19.000	- 45.561
Yatırımlar	- 62.000	- 52.750
Temini Gerekli Finansman	- 81.000	- 98.261
<u>Finansman Kaynakları</u>		
1. Bütçe	18.000	18.000
2. Devlet Yatırım Bankası	20.000	18.000
3. Dış Proje Kredisi	15.000	8.750
4. Dış Borçlanma	10.000	5.000
5. Sanayi Bakanlığı Fonu	4.000	4.000
6. Özel Fon	10.000	-
7. 20 sayılı fon	2.000	2.000
8. İşletme içi Kaynaklar	2.000	-
TOPLAM	81.000	55.750
AÇIK	-	42.511

Kaynak: TÜSİAD Araştırma Grubu

Açıklama

1977 yılında KİT'ler, yatırım programlarında öngörülen yatırım harcamalarını yapamamaları bile, kaynak-ödeme farkları (işletme açıkları) program tahmininin çok üzerinde gerçekleşeceğinden temini gereken finansmanın hacmi büyümektedir.

Buna karşı en iyimser beklentilerde bile finansman kaynakları açığı kapayabilecek güçte görülmemektedir.

Açığın büyümesi Hazineye yeni yükler getirmekte, Emisyonun ve Merkez Bankası kredilerinin genişlemesine sebep olmaktadır.

HAM PETROL İTHALATI

	Milyon \$	Ton	Değerde % Artış	Toplam İth. İçinde % Payı
1974	693.633	10.464.484	247.0	18.3
1975	718.1	8.920.234	4.3	15.2
1976	1.002.5	11.512.726	39.6	19.5
(1976 Ocak-Mayıs	386.1	4.621.708)		
1977 Ocak-Mayıs	418.5	4.447.458	8.4	17.6

ÜRETİLEN ENERJİNİN KAYNAKLARA GÖRE DAĞILIMI

	1974 %	1975 %	1976 %
Kömür	11.2	9.2	7.5
Linyit	17.5	17.4	17.7
Fuel Oil	46.4	38.6	36.3
Hidrolik	24.9	34.8	38.5
Toplam	100.0	100.0	100.0

BAŞLICA PETROL TÜREVLERİNİN KULLANIMI

	1 9 7 6		1 9 8 0 (Tahmin)	
	Bin Ton	Oran	Bin Ton	Oran
<u>GENEL TOPLAM</u>	<u>12.847.6</u>	<u>100.0</u>	<u>19.136.6</u>	<u>100.0</u>
. Tarım	742.7	5.8	780.1	4.1
. Ulaştırma	5.039.6	39.2	7.255.4	37.9
. Ev, Ticaret	2.292.3	17.8	3.782.3	19.8
. Enerji	1.164.5	9.1	1.318.1	6.9
. Sanayi, Diğer	3.608.5	28.1	6.000.7	31.3
<u>BENZİN</u>	<u>1.965.7</u>	<u>100.0</u>	<u>2.998.8</u>	<u>100.0</u>
. Tarım	7.9	0.4	6.0	0.2
. Ulaştırma	1.906.7	97.0	2.908.8	97.0
. Sanayi, Diğer	5.1	2.6	84.0	2.8
<u>GAZYAĞI</u>	<u>533.5</u>	<u>100.0</u>	<u>554.1</u>	<u>100.0</u>
. Tarım	14.9	2.8	5.5	1.0
. Ev, Ticaret	518.6	97.2	548.6	99.0
<u>MOTORİN</u>	<u>3.730.2</u>	<u>100.0</u>	<u>4.804.8</u>	<u>100.0</u>
. Tarım	719.9	19.3	768.6	16.0
. Ulaştırma	2.689.5	72.1	3.699.9	77.0
. Enerji	231.3	6.2	240.2	5.0
. Sanayi, Diğer	89.5	2.4	96.1	2.0
<u>FUEL-OİL</u>	<u>6.618.2</u>	<u>100.0</u>	<u>10.778.9</u>	<u>100.0</u>
. Ev, Ticaret	1.773.7	26.8	3.233.7	30.0
. Ulaştırma	443.4	6.7	646.7	6.0
. Enerji	933.2	14.1	1.077.9	10.0
. Sanayi, Diğer	3.467.9	52.4	5.820.6	54.0

Kaynak: TPAO - Akaryakıt Dağıtım A.Ş.

TURİZM VE DİŞ SEYAHAT HARÇAMALARI - GELİR / GİDER VE NET DURUM

	(Milyon �)									
	1 9 7 6		1 9 7 7		1 9 7 6		1 9 7 7		Yüzde Değişme	
	Gelir	Gider	Net	Gelir	Gider	Net	Gelir	Gider	Gelir	Gider
Ocak	9.6	9.9	-0.3	16.9	13.8	+3.1	-11.9	- 1.3	76.0	39.4
Şubat	5.6	7.6	-2.0	8.0	17.0	-9.0	-54.5	-19.8	42.8	123.7
Mart	10.8	11.0	-0.2	31.0	28.4	+2.6	-15.0	18.3	187.0	158.1
Nisan	8.9	12.0	-3.1	14.2	21.4	-7.2	-16.8	9.0	59.5	78.3
Mayıs	11.6	12.3	-0.7	-	-	-	- 9.4	11.5	-	-
Haziran	21.0	15.8	+5.2	-	-	-	51.0	90.4	-	-
Temmuz	20.5	16.2	+4.3	-	-	-	-21.8	19.8	-	-
Ağustos	21.5	12.1	+9.4	-	-	-	-21.5	8.4	-	-
Eylül	18.4	16.7	+1.7	-	-	-	-22.4	31.8	-	-
Ekim	18.4	23.9	-5.5	-	-	-	-10.7	39.7	-	-
Kasım	16.0	27.5	-11.5	-	-	-	42.9	38.0	-	-
Aralık	18.2	42.6	-24.4	-	-	-	0.6	100.5	-	-
Ocak-Aralık	180.5	207.9	-27.1	-	-	-	-10.2	34.3	-	-
Ocak-Nisan 1976	34.9	40.5	-5.6	-	-	-	-	-	-	-
Ocak-Nisan 1977	-	-	-	70.1	80.6	-10.5	-	-	100.8	99.0

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNDE FİYAT AYARLAMALARI

(1974 - 1976)

(Yüzde olarak)

	1974	1975	1976
M.K.E.K.	24	16	10
Sümerbank	20-80	--	15-20
Türkiye Çimento Sanayii	48	--	20
Türkiye Demir Çelik İşletmeleri	50-90	-10	--
Kağıt ve Selüloz İşletmeleri	50	--	--
Petro Kimya	--	(-3-40)	--
Denizcilik Bankası	30-75	26-100	--
D.B. Deniz Nakliyat A.Ş.	13-21	9	7
D.D.Y.	--	30-50	50
P.T.T.	--	100	56-70
T.H.Y.	5-85	3	2
T.R.T.	50	50	25-100
T.M.O.	--	5	--
ÇAYKUR	--	--	40
Şeker Şirketi	35-4	--	--
Et ve Balık Kurumu	--	--	35
Süt Endüstrisi	--	10	25

Kaynak : Maliye Bakanlığı